

Màster en Arxivística i Gestió Documental

Treball Final de Màster

Fons Exposició Universal de 1888 de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona

Investigació i anàlisi del context i estat actual del fons
i actualització dels seus instruments arxivístics

Georgina Teixidó Roldán

Co-Dirigit per Laura Fortuny Bonet i Núria Postico Soler

Data: 2024

Com citar aquest article: Teixidó Roldán, Georgina (2024). *Fons Exposició Universal de 1888, de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona. Investigació i anàlisi del context i estat actual del fons i actualització dels seus instruments arxivístics*. Treball Final de Màster del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. [Http://...](http://...) (consultat el ...)

Es permet la reproducció total o parcial, la distribució, la comunicació pública de l'obra i la creació d'obres derivades, fins i tot amb finalitats comercials, sempre i quan aquestes es distribueixin sota la mateixa llicència que regula l'obra original i es reconegui l'autoria de l'obra original.

Resum

El Fons Exposició Universal de 1888 és un dels fons més reconeguts i valorats de l'Arxiu Municipal de Barcelona i, alhora, poc conegut i tractat.

Presentem la investigació i anàlisi del seu context de producció, història arxivística i estat actual, amb la identificació dels òrgans productors i les seves funcions, que ens permeten delimitar el seu contingut i abast i reconèixer la seva documentació com la part majoritària del fons produït en l'exercici de l'organització de l'esdeveniment; així mateix, elaborar una proposta de quadre de classificació i integrar els seus múltiples inventaris per a facilitar l'accés a la seva documentació.

Paraules clau:

Arxivística, Exposició Universal de Barcelona 1888, Fons documental, Fons històric, Principis arxivístics, Provenença, Classificació, Quadre de Classificació.

Título: Fondo *Exposición Universal de 1888*, del Archivo Municipal Contemporáneo de Barcelona. Investigación y análisis del contexto y estado actual del fondo y actualización de sus instrumentos archivísticos.

Resumen

El Fondo Exposición Universal de 1888 es uno de los fondos más reconocidos y valorados del Archivo Municipal de Barcelona y, a su vez, poco conocido y tratado.

Presentamos la investigación y análisis de su contexto de producción, historia archivística y estado actual, con la identificación de los órganos productores y sus funciones, que nos permiten delimitar su contenido y abarque y reconocer su documentación como la parte mayoritaria del fondo producido en el ejercicio de la organización del evento; así mismo, elaborar una propuesta de cuadro de clasificación e integrar sus múltiples inventarios para facilitar el acceso a su documentación.

Palabras clave:

Archivística, Exposición Universal de Barcelona 1888, Fondo documental, Fondo histórico, Principios archivísticos, Procedencia, Clasificación, Cuadro de Clasificación.

Title: The Fonds *Universal Exhibition of Barcelona 1888*, Contemporary Archives from Barcelona. Investigation and analysis of the context and current status of the fonds and an updating of its archival finding aids.

Abstract

The fonds Universal Exhibition of Barcelona 1888 is one of the most recognized and valued fonds of the Barcelona Municipal Archives, at the same time, little known and processed.

Here is presented the research and analysis of its procedural context, custodial history and its current state, including the identification of its provenance and their business activities, which allow us to set its content boundaries and recognize the whole of its documents as the major part of the resulting fonds in the conduct of the organization of the Exhibition; moreover, provide a proposal for its classification scheme and integrate its multiple inventories, to facilitate the access to its documents.

Keywords:

Archival science, Universal Exhibition of Barcelona 1888, Archival fonds, Historical fonds, Archival principles, Provenance, Classification, Classification Scheme.

SUMARI

1	Introducció.....	7
1.1	Importància i justificació de la recerca.....	7
1.2	Plantejament del treball i àmbit de recerca.....	7
1.3	Objectius (generals i específics).....	8
1.4	Metodologia	8
1.5	Hipòtesis de treball	9
1.6	Estructura del treball i temes tractats	9
2	El Fons Institucional Exposició Universal de 1888.....	10
2.1	El fons i el centre d'arxiu que el custodia	10
2.2	El concepte de fons. Principi de provenença.....	11
2.3	Context de producció: "Circumstàncies de la seva creació"	15
2.4	L'entitat productora del Fons	17
2.4.1	Marc normatiu.....	18
2.4.2	Òrgans oficials i la seva naturalesa i funcions.....	18
2.4.3	Organigrama.....	26
2.5	Història Arxivística	27
2.5.1	Història de la seva custòdia.....	27
2.5.2	Eventualitats que afecten a la seva integritat	34
2.5.3	Producció d'instruments de descripció	37
2.5.4	Bases de dades, Gestors Documentals i migracions de programari.....	38
2.5.5	Microfilmació i Digitalització.....	39
2.5.6	Actuacions de conservació i restauració	40
2.5.7	Exposicions, Publicacions i Treballs de recerca.....	40
2.6	Estat Actual del fons	43
2.6.1	Volum i instal·lació.....	43
2.6.2	Estat de conservació	45
2.6.3	Instruments arxivístics existents	46

3	Quadre de Classificació del Fons	48
3.1	Concepte de Classificació i el Principi de respecte a la producció natural.....	48
3.1.1	Concepte de Quadre de Classificació	50
3.2	Estudi d'un Quadre de Classificació de referència.....	52
3.2.1	El QdC del Fons Institucional Exposició Internacional de 1929	52
3.3	Revisió i integració dels inventaris	55
3.4	Proposta de QdC del Fons Institucional Exposició Universal de 1888.....	56
3.4.1	Elecció del tipus de Quadre de Classificació.....	57
3.4.2	Estudi dels nivells jeràrquics.....	58
3.4.3	Proposta de Quadre de Classificació	60
4	Conclusions.....	63
4.1	Assoliment dels objectius generals i específics.....	63
4.2	Resolució de les hipòtesis de treball	63
4.3	Possibles noves vies de recerca futures	65
4.4	Reflexió sobre el procés del treball i aprenentatge adquirit.....	65
5	Bibliografia i fonts d'informació	67
6	Annexos	71
6.1	Entrevistes realitzades	71
6.2	Proposta de Quadre de Classificació	72
6.3	Inventari integrat.....	74
6.4	Línia de temps de la història arxivística del fons	75

1 Introducció

1.1 Importància i justificació de la recerca

L'Exposició Universal de Barcelona de 1888 recentment ha estat prenent protagonisme. L'any passat, 2023, va ser el seu 135è aniversari i l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona va organitzar una exposició a partir de la documentació del seu fons. Joan Molet Petit va ser-ne el comissari i, a finals d'any, va presentar la publicació del seu llibre *“Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona 1888. Una mirada a través dels fons de l'Arxiu Municipal Contemporani”*. Alhora, s'estan rehabilitant els edificis que van ser seu de l'esdeveniment.

Tot plegat ha fet posar el focus sobre el Fons Exposició Universal de 1888¹ i, en previsió del possible creixent interès de la ciutadania, l'AMCB considera necessària l'actualització del seu tractament per a poder facilitar-ne l'accés i difusió.

Durant l'any passat, en període de pràctiques a l'AMCB, vàrem tenir l'oportunitat de participar en la cerca de documents pel llibre de J. Molet i descobrir la riquesa documental d'un dels fons més reconeguts i valorats, a la vegada, desconegut i poc tractat. Considerem el Fons Exposició Universal de 1888 un bon objecte d'estudi per a aplicar els coneixements adquirits durant aquests dos anys de màster, relacionats amb la identificació i anàlisi d'un fons documental i l'actualització dels seus instruments arxivístics.

1.2 Plantejament del treball i àmbit de recerca

El treball es planteja en dues parts vinculades entre sí; per una banda, la identificació del Fons, a partir de la investigació preliminar del seu context de producció, història arxivística i anàlisi del seu estat actual; per l'altra, el desenvolupament de la pràctica arxivística d'elaboració i actualització dels seus instruments arxivístics, amb l'elaboració d'una proposta de quadre de classificació i la integració dels seus inventaris, per a facilitar l'accés a la seva documentació.

Els àmbits de recerca del treball són l'aproximació teòrica als conceptes de fons, classificació i principis arxivístics, la investigació sobre els orígens i recorregut d'un fons històric, de naturalesa pública, resultat de l'organització d'un esdeveniment de rellevància nacional i internacional, i l'adaptació de la pràctica arxivística a les necessitats i particularitats del fons i del centre que el custodia.

¹ La denominació del fons es fa segons el Manual del Quadre d'Organització de Fons del SMA, que indica que “es farà directament pel nom oficial de la persona física o jurídica productora del fons, sense utilitzar termes com ara “Fons de...”, “Arxiu de ...”, “Documentació de ...” o similars”.

1.3 Objectius (generals i específics)

Objectius generals:

1. Estudiar els antecedents, el productor i la història arxivística, per a comprendre l'estat actual del fons i els seus instruments arxivístics existents.
2. Actualitzar els instruments arxivístics del fons Exposició Universal de 1888, per a facilitar la seva comprensió i l'accés a la seva documentació.

Objectius específics:

- 1.1. Recerca sobre els antecedents del fons, el seu productor i la seva història arxivística.
- 1.2. Anàlisi de l'estat actual del fons i els instruments arxivístics existents.
- 2.1. Elaborar una proposta de quadre de classificació.
- 2.2. Integrar i normalitzar els inventaris existents, per a obtenir un únic inventari.

1.4 Metodologia

La metodologia de recerca s'ha basat en la combinació d'una investigació històrica del context de producció i de custòdia del fons i una investigació descriptiva de l'estat actual del fons i els seus instruments arxivístics. Alhora, s'ha desenvolupat la pràctica arxivística d'elaboració d'una proposta de Quadre de Classificació i d'un instrument de descripció i recuperació de la informació, a partir de la integració dels diversos inventaris existents, amb la incorporació dels codis de classificació que faciliten l'accés a la documentació.

Les tècniques de recerca han estat l'estudi de diverses fonts d'informació sobre l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 i relacionades, bibliografia i normativa arxivística, entrevistes a les persones que han estat més relacionades amb el Fons, amb la seva custòdia i tractament, i consultes a diversos centres d'arxiu.

S'han usat les següents fonts d'informació:

- 1- La pròpia documentació del fons i instruments arxivístics actuals.
- 2- Bibliografia sobre l'Exposició Universal del 1888.
- 3- Entrevistes a les persones que han estat més properes al Fons.
- 4- Fons documentals i bibliografia relacionada.
- 5- Bibliografia sobre metodologia i teoria arxivística.
- 6- Consultes a diversos centres d'arxiu.

L'aparell crític es basa en *The Chicago Manual of Style (17th ed.)* i les citacions bibliogràfiques del text es troben en general en notes a peu de pàgina per facilitar la lectura.

1.5 Hipòtesis de treball

Hipòtesi 1:

El Fons Institucional Exposició Universal de 1888, custodiat a l'AMCB, és un fons complet en sí mateix; tota la documentació que conforma el fons prové del mateix productor i pertany al mateix fons; tota la documentació del fons de l'Exposició Universal de 1888 es troba a l'AMCB.

Hipòtesi 2:

El fons Exposició Universal del 1888 requerirà combinar diferents tipologies de Quadre de Classificació per a representar la seva complexitat en una estructura senzilla i entenedora. Serà necessari combinar una classificació orgànica amb una funcional i possiblement dividir l'estructura segons les diferents fases de l'esdeveniment.

1.6 Estructura del treball i temes tractats

Iniciat ja el treball amb la introducció, el treball s'estructura en dos grans blocs corresponents als temes principals plantejats per les hipòtesis de treball i a partir dels quals desenvolupem la investigació, l'anàlisi, l'elaboració de la proposta de QdC i l'actualització dels instruments arxivístics del Fons. Recollim les conclusions i qüestionem la resolució de les hipòtesis i l'assoliment dels objectius, alhora, fem reflexió sobre possibles noves vies de recerca futures, el propi desenvolupament del treball i l'aprenentatge adquirit; ho acompanyem amb la bibliografia i fonts consultades i annexem el llistat de les persones entrevistades i els instruments arxivístics produïts en aquest treball.

Els dos grans temes tractats desenvolupats són:

Fons documental

Presentem l'estat de la qüestió en relació al concepte de fons documental i estudiem els antecedents, context de producció i història arxivística del fons Exposició Universal de 1888 custodiat a l'AMCB, per tal d'identificar la naturalesa del seu productor i determinar els seus límits. Analitzem l'estat actual del fons i comprovem si és complet en sí mateix o si pot existir documentació de l'organització de l'esdeveniment en altres centres d'arxiu.

Classificació

Presentem l'estat de la qüestió en relació al concepte de classificació, estudiem un cas de referència i analitzem l'organigrama del productor i les seves funcions, per tal de proposar i justificar un Quadre de Classificació per a la seva documentació. Integrem els instruments de descripció actuals en un inventari normalitzat, amb la incorporació dels codis de la proposta de Quadre de Classificació.

2 El Fons Institucional Exposició Universal de 1888

2.1 El fons i el centre d'arxiu que el custodia²

El fons Exposició Universal del 1888 és propietat de l'Ajuntament de Barcelona i es troba custodiat actualment en un dels grans centres de l'Arxiu Municipal de Barcelona, l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona. És un dels fons institucionals que l'AMCB custodia, que són aquells que, tot i tenir vinculació amb l'Ajuntament de Barcelona, han estat generats per institucions o òrgans encarregats de la gestió i organització de grans esdeveniments a la ciutat, amb transcendència històrica.

Està format per la documentació produïda pels òrgans encarregats de la gestió, organització i liquidació de l'esdeveniment i s'atribueix a la Comissió Executiva de l'Exposició, que va ser l'òrgan principal a efectes pràctics del desenvolupament de l'Exposició Universal de 1888.

La documentació que conté comprèn des de les preses de decisió, l'administració interna, la gestió econòmica, les obres dels diferents pavellons i recintes, l'organització i logística de l'esdeveniment i activitats que s'hi van dur a terme, fins a la seva liquidació. És un fons d'una riquesa documental extraordinària, amb diversitat de tipologies documentals, que proporciona una visió única de l'Exposició Universal de 1888, la visió “des de dins”.³

El fons institucional de l'Exposició Universal de 1888 es troba instal·lat en la seu central de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, al carrer Bisbe Caçador nº4.

L'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona és un dels centres d'arxiu de l'AMB, responsable de l'ingrés, custòdia, tractament i difusió de més de 22 quilòmetres de documents, entre les seves dues seus de dipòsit documental, la seu central al carrer Bisbe Caçador nº4 i l'Arxiu Intermedi al carrer Ciutat de Granada nº106. L'AMCB custodia fons documentals, amb documentació textual i cartogràfica, fons bibliogràfics i fons hemerogràfics⁴, i la documentació correspon principalment al fons de l'Ajuntament de Barcelona i també a diversos fons institucionals, un fons personal⁵ i col·leccions. Des del primer terç del segle XIX fins l'actualitat, les dates extremes de la documentació van des del 1820 al 2019⁶, amb incorporacions cada any de documentació més recent.

² La informació d'aquest punt ha estat extreta de la pàgina web de l'AMCB i de la introducció, a càrrec de Joan Molet i Núria Postico, del llibre de J. Molet (2023), pg. 13

³ Expressió usada per Jordi Rogent i Albiol en el pròleg del llibre de J. Molet (2023), pg. 11

⁴ Memòria de l'AMCB de 2022, pg.9. Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

⁵ Extret del quadre d'organització de fons de l'AMCB del gestor d'expedients *Albalá*

⁶ Memòria de l'AMCB de 2022, pg. 32. Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

2.2 El concepte de fons. Principi de provenença

Per endinsar-nos en l'anàlisi de l'estat actual del fons i l'estudi del seu context de producció i arxivístic, revisem el concepte de fons documental, per tal de proporcionar una base teòrica sobre la que donar resposta a la primera hipòtesi del treball, en relació a la naturalesa del productor, els límits del fons i la seva unitat i integritat.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1888 va ser un gran esdeveniment en el que es van veure afectades i implicades múltiples persones, entitats i organismes, públics i privats, de la pròpia ciutat, de Catalunya, de l'Estat i de diversos països de tot el món; alhora va catalitzar l'acceleració de transformacions urbanístiques, inauguració de monuments i la modernització de la imatge de Barcelona, en un context de creixement de la ciutat que es venia desenvolupant ja des del 1870, amb l'Eixample de Cerdà.⁷

Podria resultar fàcil, doncs, confondre el fons Exposició Universal de 1888 amb tota documentació relacionada amb l'esdeveniment, provinent de diversos productors que s'hi van veure vinculats o que van ser coetanis i que aporten informació sobre l'Exposició i el seu context, i, aleshores, qüestionar els seus límits i la pròpia denominació de fons respecte la documentació conservada i custodiada a l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona.

Per identificar i delimitar el fons objecte d'estudi, revisarem el propi concepte de fons i del Principi de provenença que, com veurem, formen un binomi inseparable.

El fons és un concepte arxivístic que representa el nivell superior d'agrupació de documents d'un mateix productor; en ell s'hi troben relacions i vincles entre els documents que en formen part i és important que es respectin ja que aporten informació del seu context.

Per identificar un fons necessitem determinar el seu productor i quins son els seus límits, *“quins [documents] en formen part i quins són d'un altre fons. [...] no és fer altra cosa que aplicar el principi de provenença, i [...] aquest principi neix de l'existència teòrica d'una unitat que denominem fons”*.⁸

El Principi de provenença, estudiat per Duchein el 1985 i incorporat al corpus teòric arxivístic com a principi fonamental i paradigma de l'Arxivística, s'atribueix a Natalis de Wailly, qui, el 1841 en la circular de 24 d'abril, enuncia la directriu de *“Reunir els documents per fons, és a dir [...] els documents que provenen d'un cos, establiment, família o individu [...]”*, sense mesclar-los amb documents que no provenen d'aquests, i afegeix *“[...] la classificació general per fons és l'única verdaderament apropiada per assegurar [...] un ordre regular i uniforme.”*

⁷ Informació extreta del capítol 2 del llibre de Joan Molet, *Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona de 1888*, pàgines 38-53 i en particular de la pàgina 50.

⁸ Extret de l'article de Josep Matas *La identificació d'un fons. Tot escoltant Marco Polo i Khublai Khan darrera una cortina estant* (1999) pg.16

Continua amb l'advertència de que sense aquesta classificació general per fons "[...] els arxius cauran en un desordre [...] [amb el] greu risc de no saber on es troba un document".⁹

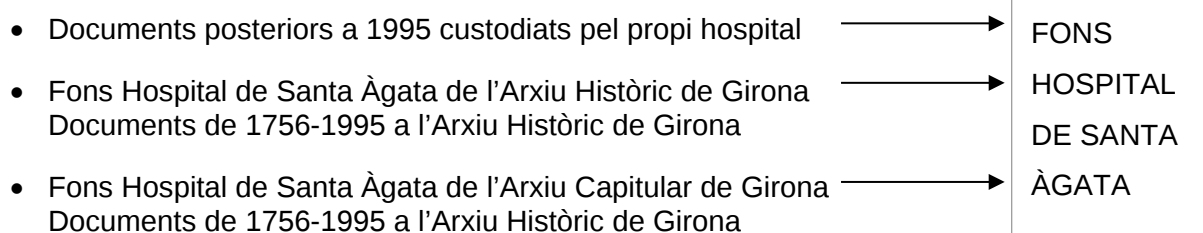
El principi de proveniença és, doncs, "el principi fonamental segons el qual, els documents d'una mateixa proveniença no s'han de barrejar amb els d'una altra proveniença".

(Walne, *Diccionari ICA*, 1988, p.121)"¹⁰

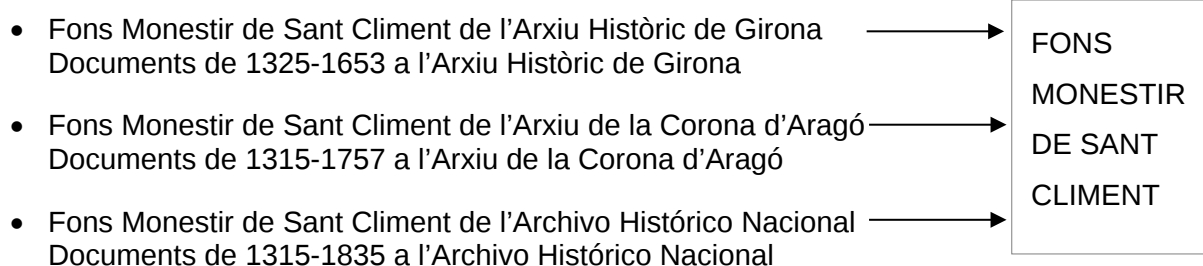
"Ahora bien, mejor que mezclarse físicamente lo importante es que sean reconocidos y por tanto representados sin confundirlos con otros fondos (Barbadillo Alonso, 2011, 62). De hecho, hoy, la existencia e identificación de fracciones de un fondo en diferentes Archivos no es obstáculo para hacer la representación intelectual del fondo completo, que no es sino una forma de aplicar el principio de procedencia".¹¹

Per il·lustrar aquesta idea, a continuació representem l'exemple del text de Josep Matas¹², d'un fons obert i un fons tancat, la documentació dels quals es troba custodiada en diferents centres d'arxiu i, tot i així, s'identifica per a cadascun d'ells la seva unitat de fons:

Exemple de fons obert: Fons de l'Hospital de Santa Àgata

Exemple de fons tancat: Fons del Monestir de Sant Climent

⁹ Síntesi del concepte àmpliament exposat per José Ramón Cruz Mundet en *Archivística. Gestión de documentos y administración de archivos*, 2019. Pàgines 18-21 i 89-91.

¹⁰ Definició extreta del Tema 1.2: *Principis, normes i terminologia*, de la línia formativa *Introducció a l'Arxivística*, impartida per Irene Brugués, curs 2021-22. Màster en Arxivística i Gestió de Documents. ESAGED, actualment Escola FUABformació. UAB.

¹¹ A. Heredia Herrera (2012), pg. 22. En aquesta mateixa cita, Heredia cita a J. Barbadillo Alonso.

¹² J. Matas (2001), pg.20

El concepte de fons en la pràctica arxivística europea, s'atribueix a un dels pares de l'arxivística anglosaxona, Sir Charles Hilary Jenkinson. En el seu manual de 1922, i 2a edició del 1937, molt fonamentat en el manual d'arxivística escrit per arxivers holandesos el 1898, Jenkinson desenvolupa els fonaments teòrics sobre la naturalesa dels documents i arxius.¹³

Defineix el fons com: “[...] els documents resultants de l'activitat d'una administració amb una estructura orgànica completa en sí mateixa, amb capacitat d'actuar independentment, sense cap autoritat afegida o externa, en tots els aspectes de la seva competència”.¹⁴

Per adaptar el concepte a la pràctica arxivística, Duchein estableix 5 criteris d'identificació:¹⁵

1. Per a produir un fons, un organisme públic o privat ha de tenir un nom i personalitat jurídica pròpia, establerts per un acte de llei, decret, ordre, etc., precís i datat.
2. Les seves atribucions han de ser precises, estables i definides per un text legal.
3. La seva posició en una jerarquia administrativa ha d'estar clarament establerta per l'acte que el va originar; sobretot la seva subordinació a un organisme superior.
4. Ha de disposar d'un càrrec responsable amb poder de decisió sobre els assumptes de la seva competència.
5. Quan sigui possible, la seva organització interna ha de ser coneguda i representada en un organigrama.

En relació amb el 1r punt, Josep Matas adverteix de la problemàtica de basar la identificació d'un productor de fons en l'existència de personalitat jurídica:

*“[...] tant en el món públic com en el privat molts canvis i desdoblaments de la personalitat jurídica d'un ens són purament instrumentals. Seria erroni, en conseqüència, agafar [...] la personalitat jurídica com a única referència per convenir l'existència d'un fons. [...] Hi ha exemples de fons absolutament reconeguts com a tals en els quals no existeix [...] cap persona jurídica a la qual atribuir-lo. Seria el cas d'un fons patrimonial, [...] o del fons generat per una associació "de fet" [...]. Com més reculats [en el temps, de segles anteriors] sigui un fons més anacrònic resultarà voler aplicar el concepte de "persona jurídica" al seu productor”.*¹⁶

Ahora, ens podem trobar amb les casuístiques de que el mateix fons hagi estat produït per diversos productors en el transcurs del temps; en paraules de J. Barbadillo (2011, pg. 55),

¹³ Stępień, Robert. Res Historica (2019) pg.283: *“In 1898 Dutch archivists published a manual, sometimes called the 'bible for modern archivists', in which they determined the principle of provenance and the principle of original order and prepared practical guidelines for the arrangement and description of archival materials.”*

¹⁴ Definició extreta de Cruz Mundet (2019) pg.217

¹⁵ Idem, pg.218

¹⁶ Josep Matas (2001) pg. 27

“Sin entrar ahora en más detalles, puede servir de ejemplo un fondo acumulado por varias generaciones de una misma familia. O bien una serie documental cuya responsabilidad ha sido transferida a varios departamentos de una misma organización a lo largo del tiempo. La adaptación de los sistemas de descripción a esta posibilidad es también una de las características de las normas actuales de descripción archivística.”

El Principi de provenença ha estat i és objecte de debat i polèmica, sobretot en l'arxivística virtual. El 1966, P.J.Scott, arxiver australià, va ser el primer en plantejar la contradicció entre el Principi i l'existència de documents provinents d'organismes diferents en un mateix fons. Aquestes contradiccions, sobretot, es troben en la pràctica arxivística estatunidenca, i dels països que l'apliquen, en la que a banda d'una aplicació arbitrària del principi de provenença, es consideren altres factors a l'hora d'identificar i delimitar un fons, que tenen a veure amb les seves administracions modernes, fluides i polijeràrquiques, sovint difícils de delimitar.¹⁷

El Sistema de sèries de Scott, proposa renunciar al concepte de “*records group*”, assimilable al concepte de fons, com a nivell superior de classificació i descripció dels documents d'arxiu; en canvi, descriure per separat les sèries documentals i els productors d'aquestes sèries i registrar totes les relacions (*links*) internes i externes entre els dos tipus d'entitats, per així conformar un sistema de relacions entre sèries i productors, que aportarà una informació més completa sobre la provenença de cada document.¹⁸

És a dir, aquest sistema prioritza les relacions entre documents d'arxiu, sèries i productors, per tal d'ampliar la informació de provenença; així, tant documents com sèries poden compartir diversos productors i a la inversa; i sempre es pot recuperar un llistat de les sèries atribuïdes a un sol productor. Aquí, el sistema de sèries de Scott i les normes ISAAR (CPF) i ISDF del model de descripció de l'ICA convergeixen.¹⁹

Així doncs, per resumir, de l'aplicació del Principi de provenença se'n deriven tres premisses que aniran lligades amb la noció de fons: (Cruz Mundet, 2019, p.90)

1. Tot fons és producte natural de l'activitat d'una entitat, persona física o moral.
2. L'estructura interna d'un fons ve donada per l'estructura pròpia de l'entitat productora i per la forma en que aquesta ha generat els documents al llarg del temps, en el desenvolupament de les seves funcions que li son pròpies.
3. En conseqüència, resulta imprescindible identificar el productor, la seva naturalesa, estructura i àrea d'activitat, així com conèixer els seus procediments administratius.

¹⁷ Síntesi de l'explicació de Cruz Mundet (2019) pg.217-219

¹⁸ Síntesi de l'explicació de Barbadillo Alonso (2011) pg.134-138

¹⁹ Ibídem

I afegiríem una quarta, que seria, donat el cas, l'estudi de les relacions entre possibles diversos productors d'un fons, per determinar si efectivament es tracta d'un multiproductor o ens trobem davant d'un fons i subfons o diversos fons relacionats.

En els següents punts, s'abordarà la investigació preliminar d'identificació del productor, la seva naturalesa, estructura organitzativa i relacions internes, per tal de reconèixer les seves funcions i activitats, que es veuran reflectides en la documentació. A continuació s'estudiarà la seva història arxivística i s'analitzarà l'estat actual del fons a l'AMCB.

Amb aquesta informació es podrà determinar l'abast i límits del fons i comprovar si tota la documentació que conforma el fons conservat a l'AMCB prové del mateix productor, si forma part del mateix fons i si tota la documentació del fons es troba a l'AMCB o existeixen documents en altres centres d'arxiu que en formarien part.

2.3 Context de producció: “Circumstàncies de la seva creació”²⁰

“L'idea de celebrar una Exposició Universal á Barcelona fou iniciada en Mars de 1885 per D. R. Serrano y Casanova. Cedit lo terreno y aprovats los plans vá rebre dit senyor del Municipi una subvenció de 500,000 pesetas. En 5 d'Abril de 1887 l'Ajuntament de Barcelona 's va encarregar de l'empresa rebent del Govern un anticipo de 2.000,000 de pessetes reintegrables ab los beneficios. En lo 1er d'Abril de 1888 vá tenir lloch la benedicció de l'Exposició y en 20 de Maig la solemne inauguració per S.M. la Reyna Regent en nom de son August Fill D. Alfons XIII.” (Pujal, 1888, p.102)

L'Exposició Universal de Barcelona va ser ideada i posada en marxa per iniciativa privada de Eugenio Rufino Serrano de Casanova, qui *“coneixia bé el mon de les exposicions universals”*²¹ per la seva experiència com a representant del govern espanyol en diverses exposicions; va ser Comissari Regi a l'Exposició Universal de Filadèlfia el 1876 i altres càrrecs d'importància a diverses exposicions universals posteriors entre el 1881 i 1885. Molt metòdic, va anar recollint informació sobre les exposicions, organització, expositors, etc.²²

Des de 1883, Serrano de Casanova va anar madurant i projectant l'esdeveniment, alhora que captava suport i capital per a poder-lo desenvolupar. Amb el projecte embastat, l'11 de març de 1885 va sol·licitar permís a l'Ajuntament de Barcelona per a celebrar una exposició internacional en la ciutat. El Consistori va estar a favor de la proposta i va facilitar el seu desenvolupament, malgrat tot, el projecte va resultar deficitari en mancar-li el suport esperat.

²⁰ NODAC (2007) pg.15. L'expressió “circumstàncies de la seva creació” usada a l'apartat d'objectius de la NODAC, representa molt bé la voluntat del contingut d'aquest apartat, en el que es proporciona el context i motivació per la que la documentació del fons va ser produïda.

²¹ Extret del capítol 3. *L'exposició fallida del 1887: el projecte de Serrano de Casanova*, del llibre de Joan Molet (2023) pg. 56

²² Síntesi de Prados Tizón (2010) pg. 27-32

L'ambient d'incertesa i inestabilitat socio-política va dificultar la captació d'expositors i capitals; el context nacional de 1885 es va veure afectat per una epidèmia de còlera i la mort del Rei Alfons XII, amb un hereu menor d'edat; el context internacional, per una crisi econòmica.²³

Serrano va demanar subvencions al Govern espanyol, a la Diputació provincial i a l'Ajuntament de Barcelona; els dos primers sense èxit i el tercer li va oferir una subvenció amb condicions, que van precipitar la renúncia de Serrano. Es va negociar la retrocessió del permís en favor de l'Ajuntament i, en les seves condicions, es va pactar el retorn de la inversió feta per Serrano en els edificis a mig construir, en base al resultat del seu peritatge i de la possibilitat del seu reaprofitament.²⁴ A partir d'abril del 1887, l'Ajuntament es va fer càrrec del projecte.

El 5 d'abril de 1887 es van aprovar les "*Bases para la reorganización de la Exposición Universal de Barcelona*", en les que es creen els òrgans i nomenen els càrrecs a qui se'ls encomana l'organització de l'esdeveniment, sota la direcció de l'Ajuntament i sota els auspicis del Govern de la Corona i de les Diputacions provincials.²⁵ El Govern van concedir una bestreta a l'Ajuntament de 2 milions de pessetes i va crear la Comissió Regia per a fer el seguiment i control de la seva inversió i assegurar el seu retorn.

Els òrgans recent creats es posen en marxa per organitzar l'Exposició Universal i es reprenen les obres dels recintes que seran seu de l'esdeveniment. Encapçalats per Elies Rogent i Amat, el nou equip d'arquitectes repensa i projecta els nous recintes i construccions. La data prevista per la inauguració és a menys d'un any vista i les obres i tota l'organització va a contra rellotge; el títol del llibre de J. Molet (2023) "*Un triomf inesperat [...]*", il·lustra la proesa insòlita que va representar arribar a temps a la inauguració.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1888 es va inaugurar el 8 d'abril de 1888 i va tancar les seves portes el 9 de desembre del mateix any. El Reglamento General preveia una durada de 6 mesos, amb un màxim de 2 mesos de pròrroga, que es van aprofitar per permetre l'oportunitat de que revifés l'afluència, després de la baixada dels mesos d'estiu.²⁶

Es van celebrar tota mena d'actes i activitats vinculades a l'Exposició i paral·leles a ella; cerimònies oficials, congressos, exposicions, concursos, esdeveniments musicals, festius i populars, lliurament de premis als expositors seleccionats pel Jurat Internacional i la loteria de l'Exposició Universal. Una vegada clausurada, es va fer la liquidació i la rendició de comptes.

La documentació del fons institucional de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 compren tots els àmbits de la seva organització, desenvolupament i liquidació de l'esdeveniment; des

²³ Síntesi de Prados Tizón (2010) pg. 33-43 i Molet (2023) pg. 56 i 71

²⁴ Síntesi de Prados Tizón (2010) pg. 59-65 i Molet (2023) pg. 72 i 76

²⁵ Extret del document "*Bases para la reorganización de la Exposición Universal de Barcelona*". De l'expedient de la Comissió de Governació 438 peça 2a

²⁶ Informació extreta del llibre de J. Molet (2023), pg. 230

de les preses de decisió, administració interna, gestió econòmica, contractes i seguiment de les obres dels recintes, organització i logística de l'esdeveniment, activitats que s'hi van dur a terme i fins a la seva liquidació.

Una vegada tancada i liquidada l'Exposició Universal, la seva documentació va ser ingressada a l'Arxiu Municipal de Barcelona.²⁷

2.4 L'entitat productora del Fons

El fons institucional Exposició Universal de Barcelona de 1888, custodiat a l'Arxiu Municipal Contemporani, és definit com la *"Documentació generada per la Comissió Executiva de l'Exposició Universal del 1888, encarregada d'organitzar aquest esdeveniment"*.²⁸

En revisar la documentació del fons, els inventaris i bibliografia, observem que van ser creats diversos òrgans oficials, cadascun d'ells encarregat d'una àrea de competència determinada en la gestió, organització, desenvolupament i liquidació de l'esdeveniment.

La definició actual del fons identifica com a únic productor la Comissió Executiva de l'Exposició Universal de 1888; revisarem la informació de que disposem per a concretar el productor i la seva naturalesa, organigrama i funcions.

En primer lloc, identifiquem dues fases en la documentació que forma part del fons institucional. La primera fase, correspon a la documentació municipal de concessió del permís a Serrano de Casanova, per a desenvolupar una exposició internacional de promoció privada, i la seva posterior retrocessió en favor de l'Ajuntament, amb la creació dels òrgans oficials que s'encarregaran d'organitzar l'Exposició Universal de 1888. La segona fase, correspon a la documentació generada per aquests òrgans oficials, en l'exercici de les seves funcions.

La documentació de la primera fase forma part de la documentació del fons de l'Ajuntament de Barcelona, concretament de l'expedient 438 de la Comissió de Governació, que és la que es va encarregar de tramitar i gestionar el permís concedit a Serrano de Casanova, la retrocessió i la creació dels òrgans oficials. Aquesta documentació està directament relacionada amb el fons institucional de l'Exposició Universal de 1888, però pertany a un altre fons, el de l'Ajuntament de Barcelona.

Considerem, doncs, l'origen de la producció de la documentació pròpia del fons, el moment en el que els òrgans oficials son creats i inicien l'exercici de les seves funcions, que son definides, a grans trets, en els documents oficials de constitució i reglaments.

²⁷ El *Llibre d'Honor* de S. Lacal (1889), pg. 54, 181 i 182, esmenta l'ingrés dels documents a l'arxiu municipal. Alhora, existeixen en el propi fons sol·licituds de certificats de recompenses i participació a l'Exposició i les respectives respostes de l'arxiver de l'Arxiu Municipal de Barcelona del 1896.

²⁸ Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

Identifiquem com a únic productor del fons resultat de l'organització de l'Exposició Universal de 1888, els òrgans creats especialment per a l'organització, gestió, desenvolupament i liquidació de l'esdeveniment.

A continuació estudiarem la seva naturalesa, composició, jerarquia, relacions i funcions bàsiques, per tal de proposar un organigrama que representi el productor del fons.

2.4.1 Marc normatiu

- “*Bases para la reorganización de la Exposición Universal de Barcelona*”. Comissió de Governació, 5 d'abril de 1887.
- Dictamen d'addició i ampliació de les Bases per a la reorganització de l'Exposició Universal. Comissió de Governació, 30 d'abril de 188 i la seva esmena de l'1 de maig de 1887.
- “*Reglamento General*” de l'Exposició Universal d'abril de 1888, aprovat l'1 de juny de 1887 pel Consell General de l'Exposició i signat el 7 de juny de 1887 pel Consistori.
- Reglaments Especials de les Comissions, en els que s'especifiquen els seus membres, les atribucions i funcionament.²⁹
- Reglament Especial del Jurat Internacional, que fixa l'organització de Jurat, el seu funcionament i el número i classe de recompenses que podrà atorgar.
- Llei de 30 de juny de 1887, del Ministerio de Hacienda, de concessió a l'Ajuntament de Barcelona una bestreta de 2 milions de pessetes
- Reial Decrets d'11 de novembre de 1887, del Ministerio de Fomento, d'organització de la Comissaria Regia i nomenament dels seus membres.

2.4.2 Òrgans oficials i la seva naturalesa i funcions³⁰

L'organització interna de l'*aparell administratiu*³¹ de l'Exposició Universal la trobem descrita en diversos documents i bibliografia, en major o menor detall i, en general, enfocada a anomenar les grans personalitats i alts càrrecs de la Barcelona i Espanya de l'època que en van ser membres. Existeixen certes disparitats entre unes fonts i altres i, malauradament, aquest afany de donar visibilitat als personatges implicats repercuteix en una poc esclaridora informació sobre l'estructura orgànica, relacions de jerarquia i funcions.

²⁹ La seva existència és més coneguda per bibliografia que per haver-los localitzat tots en el fons.

³⁰ La informació d'aquest punt és una síntesi dels documents del Fons i bibliografia consultada, entre ella, J. Molet (2023), P. Hereu (1988), S. Lacal (1888), J. Pujal (1888), J.M. Serrate (1888)

³¹ Anomenat així per Pere Hereu en la Memòria de la primera fase del treball de recerca de 1987, que va resultar en l'inventari del fons i documentació relacionada i en la publicació del llibre *Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888*

Tot i així, els òrgans principals són clars i el document de les bases de reorganització i les seves esmenes i concrecions, proporcionen informació sobre l'estructura principal i funcions bàsiques, que es complementa amb els reglaments, lleis, documents del fons i bibliografia.

La Comissió de Governació, en les *“Bases para la reorganización de la Exposición Universal de Barcelona”* i esmenes posteriors, crea el *Consejo General*, que serà l'òrgan superior en la jerarquia orgànica, i nomena els seus membres. En el mateix document, el Consell General es subdivideix en 11 comissions, que s'ampliaran a 13 Comissions definitives, cadascuna encarregada respectivament d'una àrea de competència determinada.

❖ Consell General

El Consell General va ser constituït amb la intenció d'implicar i fer partícips a la major part d'alts càrrecs d'institucions públiques i privades i membres de la burgesia,³² es va crear com un òrgan eminentment honorífic i protocol·lari, pel seu indeterminat i molt elevat nombre de membres, que el feia poc operatiu alhora de prendre decisions i, sobretot, d'executar-les.

Es van designar els càrrecs principals que encapçalarien la jerarquia interna:

- *President Honorari de l'Exposició*: el Governador Civil de la Província de Barcelona.
- *Presidents Honoraris del Consell General*: el Bisbe de la Diòcesis, el Capità General del Districte, el President de l'Audiència Territorial, el President de la Diputació provincial i el Rector de la Universitat.
- *President efectiu del Consell General*: l'Alcalde de l'Ajuntament, Francesc P. Rius i Taulet
- *Vicepresidents*: Manuel Durán i Bas, Claudio López Bru — Marqués de Comillas — i Josep Ferrer i Vidal.
- *Secretari General de l'Exposició*: inicialment es va nomenar al Director de l'Exposició Eugenio R. Serrano de Casanova, però va ser destituït uns mesos més tard i nomenat en el seu lloc a Carles Pirozzini.

Els vocals del Consell General van ser nomenats entre els representants de les autoritats, corporacions i associacions civils, militars i eclesiàstiques de Barcelona, vinculades amb l'agricultura, la indústria, el comerç, l'economia, les ciències, les arts i l'ensenyament, i entre representants de la premsa, l'oci i la societat barcelonina i catalana. Es van mantenir els

³² Segons entrevista a Joan Molet Petit, autor del llibre de 2023 *Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona 1888. Una mirada a través dels fons de l'Arxiu Municipal Contemporani*, i Comissari de la XVII Mostra de Documents de l'AMCB *“L'exposició Universal de 1888: Barcelona en el concurs de les nacions”*; és Professor titular del Departament d'Història de l'Art, de la Universitat de Barcelona, entre altres, i Investigador especialitzat en arquitectura i urbanisme del segle XIX a Catalunya i Europa i en l'arquitectura de les exposicions universals.

membres que havien estat nomenats per Serrano de Casanova, per les Juntes que formaven la seva organització, Junta de Patronat, Junta Directiva, Junta Tècnica i Junta Auxiliar.

Es van designar 458 vocals predominantment representants del món polític i institucional:³³

- Representants de l'Ajuntament de Barcelona.
- Representants de les Diputacions Provincials.
- Representants del Parlament.
- Representants d'autoritats i corporacions civils, militars i eclesiàstiques.
- Representants de l'Ensenyament, les Ciències, l'Art i l'Economia.
- Representants de l'Agricultura, la Indústria i el Comerç.
- Representants del Cos d'Enginyers de l'Estat a Catalunya.
- Representants diplomàtics, consulars i ex-representants en altres Exposicions universals.
- Representants de la premsa, l'oci i la societat barcelonina i catalana; aquests últims nomenats directament per l'Alcalde, 30 representants pels seus coneixements artístics, agrícoles, industrials i econòmics, entre altres, i 10 representants de les classes obreres.

El Consell General, com ja s'ha avançat, es va dividir i estructurar en 13 Comissions, cadascuna encarregada d'una àrea de competència determinada en l'organització de l'esdeveniment. La Comissió 1^a, Comissió Central, feia les funcions de Junta Directiva i comptava entre els seus membres amb els presidents de les altres 12 Comissions: La 2^a d'Assumptes Generals, la 3^a d'Obres, la 4^a de Comptabilitat, la 5ª Tècnica, la 6^a d'Instal·lacions, la 7^a de Propaganda, la 8^a de Serveis Interiors, la 9^a de Serveis Exteriors, la 10^a de Festes, la 11^a de Premis, la 12^a d'Arbitratge, i la 13^a d'Expositors.

El President Honorari de l'Exposició, el President Efectiu i els Vicepresidents del Consell General podien assistir a totes les Comissions amb veu i vot; el Director de l'Exposició, mentre ho va ser, podia ser cridat per les Comissions per il·lustrar-les i podia tenir veu en les deliberacions, però no vot.

Es va crear una Comissió Especial encarregada del nomenament dels càrrecs de cada Comissió, a excepció de la Comissió Central. La composició de cada Comissió, a excepció de la 1a, estava formada per un President, un Vicepresident, que posteriorment s'ampliaria a dos, dos secretaris i un dels Tinents d'Alcalde de l'Ajuntament en representació de l'Alcalde.

❖ **Comissió Central**

La Comissió 1^a es va anomenar Comissió Central, coneguda també com Comissió Central Directiva o Junta Directiva. Exercia les funcions de Junta Directiva i representava la

³³ Duran i Farrell, Pere [1988], pg. 89-90

personalitat jurídica de l'Exposició, sota la firma de l'Alcalde President. Constituïa el poder executiu i superior de la direcció de l'Exposició.

Els membres de la Comissió Central, segons les Bases de la reorganització de l'Exposició, eren el President, els tres Vicepresidents, el Secretari General i tots els Presidents de les altres 12 Comissions, cinc vocals i tres Consellers de l'Ajuntament, que es van afegir en la 2a esmena de les Bases. El llibre de Saturnino Lacal,³⁴ en canvi, identifica la composició de la Comissió Central Directiva amb el President, els tres Vicepresidents, el Secretari General i 30 vocals, entre ells, els 12 Presidents de les altres Comissions i 18 consellers.

Les seves funcions, descrites a les Bases, eren resoldre qualsevol dificultat que es presentés durant la preparació i organització de l'Exposició, durant el seu desenvolupament i en la liquidació d'aquesta i tot allò que les Bases deixessin d'especificar o tractar. També tenien les funcions d'organitzar reunions entre dues o més seccions per deliberar i acordar el tema que es considerés necessari, autoritzar el pas de vocals d'una comissió a una altra o agregar-los a més d'una comissió i organitzar la delegació de Madrid, crear-hi comissions especials i, si fos escaient, promoure juntes especials fora de Madrid.

A les seves funcions pròpies, se li van afegir totes les corresponents al Consell General, fet que ratifica la naturalesa honorífica i de representació d'aquest.

La Comissió Central disposava de potestat expressa per dividir-se en seccions o delegar en algun dels seus membres, si així ho creia oportú, i en va fer ús; va delegar les seves facultats a la Comissió Executiva, que va constituir d'entre els seus membres.

*“La multiplicidad de Trabajos, su carácter complicado y heterogéneo, la urgencia con que debían acordar-se, la conveniencia de unificar la fuerza impulsora y las iniciativas enérgicas y rápidas que se requerían en tan angustiosos momentos, aconsejaron a la Junta Directiva delegar sus facultades en una Comisión de su seno, que periódicamente debería someter a su poderdante los acuerdos que hubiese adoptado”.*³⁵

La funció principal de la Comissió Central, aleshores, va esdevenir l'aprovació dels acords que la Comissió Executiva li presentava.

³⁴ S. Lacal (1889) pg. 49-50

³⁵ S. Lacal (1889) pg. 50

❖ Comissió Executiva³⁶

La Comissió Executiva va ser creada per la Comissió Central d'entre els seus membres, com s'ha exposat, i va assumir les seves funcions i l'obligació de presentar-li tots els seus acords. Entenem que va assumir també la **representació de la personalitat jurídica de l'Exposició**.

Els membres de la Comissió Executiva eren el President, Francesc de Paula Rius i Taulet, i els tres Vicepresidents, Manuel Durán i Bas, Claudio López Bru — Marqués de Comillas — i Josep Ferrer i Vidal.

Entre les moltes funcions que va exercir, va assumir la direcció i administració tècnica i va reorganitzar els serveis de l'Exposició, va redactar reglaments, estudiar les obres dels pavellons i els projectes financers, va aprovar contractes, muntar oficines i embellir els recintes i jardins, acomodar a les nacions convidades i impulsar tots els mecanismes administratius per a organitzar i desenvolupar l'Exposició.

El 2 de novembre, la Comissió Executiva, en l'exercici de la seva potestat de delegació, va constituir la Delegació General, i va nomenar a Lluís Rouvière i Bula com a Delegat General.

A mida que avançava l'organització i s'apropava la inauguració, la necessitat de prendre decisions de manera àgil va traduir-se en la designació de **Seccions** dins les Comissions, creades sobre la marxa i portades per 2 o 3 membres de la Comissió en qüestió, que s'encarregarien cadascuna de l'estudi des temes específics. “A les Actes a vegades es feia referència a les Seccions: “*pásese a la sección tal...de la Comisión tal...*”, “*el asunto lo tratará la sección tal...*”, “*se creará la Sección tal...de la Comisión tal...*”³⁷; en casos puntuals se les va anomenar també subcomissions.

“*Subdivideixen molt, però és ingovernable*”.³⁸ A l'abril, tot i que l'Exposició ja havia obert les portes, la Comissió Executiva delega les seves funcions i poders, així com la representació de totes les comissions, a unes delegacions especials de caràcter executiu, que es concentraran en 3 persones clau, amb el suport del Delegat General. Les delegacions seran repartides entre ells segons les àrees de competència següents:

- Assumptes de caràcter administratiu i Festes: Rius i Taulet i Durán i Bas.
- Instal·lacions fora del Palau de la Indústria i Publicitat: Durán i Bas i Marqués de Comillas.
- Obres, Revisió de les ordres de pagament (*libramientos*) i Instal·lacions en el Palau de la Indústria: Ferrer i Vidal

³⁶ La informació sobre la Comissió Executiva s'ha extret del llibre de S. Lacal (1889) pg. 50-54; el llibre de J. Molet (2023) pg 81-82; i l'entrevista a Joan Molet i Petit, en motiu del present TFM.

³⁷ Extret de l'entrevista realitzada a Joan Molet Petit, el 10 de maig de 2024, en motiu del present TFM.

³⁸ Extret de l'entrevista realitzada a Joan Molet Petit, el 10 de maig de 2024, en motiu del present TFM.

Una vegada tancada l'Exposició Universal, la Comissió Executiva va exercir les funcions de **Comissió Liquidadora**, portant a terme la liquidació dels comptes de les obres i de totes les altres despeses, assumptes i ingressos, els pagaments de deutes i la rendició de comptes, així com la reexportació dels productes mitjançant Duanes.

Finalment, el 1889, va acabar les seves funcions i va reunir a la Comissió Central Directiva per dissoldre's, resignar dels seus poders i entregar tota la documentació a l'Ajuntament, com a acreditació de la seva feina; la documentació que conforma el fons de l'Exposició Universal.

❖ **Delegació General**

La Comissió Executiva va constituir la Delegació General i va nomenar Lluís Rovière i Bula com a Delegat General. Actuava en paral·lel a totes les comissions i tenia el deure d'informar directament a la Comissió Executiva.

“És el que coordina sobre el terreny. [...] És una mica el que està al peu del canó i resol coses més pràctiques. Com un representant de Rius i Taulet allà, al recinte, perquè semblava una mica que era el que apagava els focs”.³⁹

Entre les funcions que va desenvolupar, va coordinar els expositors i la seva relació amb el recinte, va trobar fórmules per agilitzar els tràmits duaners, va organitzar les oficines administratives i va contractar més advocats per agilitzar els contractes.

❖ **Comissió 2^a d'Assumptes Generals**

La Comissió d'Assumptes Generals era l'encarregada de tots els assumptes que quedessin fora de la competència de les altres Comissions en l'organització i desenvolupament de l'esdeveniment i de proposar allò que considerés útil per l'èxit de l'Exposició i màxim benefici de la seva celebració pel País.

❖ **Comissió 3^a d'Obres**

La Comissió d'Obres era l'encarregada de proposar les obres que s'haguessin d'executar, informar sobre els contractes de les mateixes i visar els comptes dels contractistes o formular les corresponents rectificacions, vigilar la seva execució i procurar les seves assegurances contra incendis.

El President de la Comissió d'obres va ser Elias Rogent i Amat, membre del Consell General i ja implicat en l'organització de l'esdeveniment des de la fase de concessió privada.

³⁹ Ídem

Ràpidament va esdevenir el **Director d'Obres de l'Exposició** i, sense ser-ne membre directament, va tenir molta representació en la Comissió Executiva.⁴⁰

❖ **Comissió 4^a de Comptabilitat**

La Comissió de Comptabilitat exercia les funcions d'organitzar i inspeccionar la comptabilitat i intervenir en tots els cobraments i pagaments, per mitjà de delegats propis.

❖ **Comissió 5ª Tècnica**

La Comissió Tècnica era l'encarregada de la classificació dels productes i la confecció del Catàleg i exercia la funció d'intervenir en la classificació dels objectes exposats i en la seva col·locació, quan era necessari per la seva naturalesa especial.

❖ **Comissió 6^a d'Instal·lacions**

La Comissió d'Instal·lacions exercia les funcions d'intervenir en tot allò que feia referència a les instal·lacions, entès com la gestió i organització de la distribució dels espais, expositors i col·locació dels productes, per tal de vetllar pel bon gust, seguretat i de que es poguessin examinar; vetllava per les bones condicions dels contractes tant per l'expositor com per l'Exposició i per a que es complissin fidelment; era l'encarregada d'emetre informe en cas de sol·licitud de canvi d'espai.

❖ **Comissió 7^a de Propaganda**

La Comissió de Propaganda, també anomenada de Publicitat, era l'encarregada de fomentar el concurs a l'Exposició per part dels productors, fomentar la visita a l'Exposició i fomentar la visita a les principals poblacions de Catalunya.

En acabar l'Exposició, la Comissió de Publicitat va fer un recull de tota la premsa espanyola i internacional que havia cobert l'Exposició durant els mesos que va estar oberta. Va elaborar voluminoses col·leccions formades per 10 volums de premsa espanyola i 18 volums de premsa internacional, que va lliurar a l'Arxiu de l'Ajuntament.⁴¹

❖ **Comissió 8^a de Serveis Interiors**

La Comissió de Serveis Interiors exercia les funcions d'organitzar l'entrada a l'Exposició, les dates i horaris, i tots els serveis comuns a l'interior de l'Exposició, com els serveis de policia, medicina, farmàcia, descans, cafè i restaurant, vigilància dels treballadors, necessitats especials, etc.

⁴⁰ Informació extreta del llibre de Joan Molet (2023), pg. 114-115.

⁴¹ Saturnino Lacal (1889) pg. 181-182

❖ **Comissió 9^a de Serveis Exteriors**

La Comissió de Serveis Exteriors, exercia les funcions d'organitzar els serveis exteriors directament relacionats amb l'Exposició i l'accés a ella, com el servei de carruatges, l'ordre de les avingudes, la venda del bitllets d'entrada en diversos punts, etc., i respecte la població, d'organitzar i prestar la cooperació necessària, sempre que fos possible, per a fer còmoda i atractiva la visita a la Ciutat i a l'Exposició dels forasters.

❖ **Comissió 10^a de Festes**

La Comissió de Festes era l'encarregada d'organitzar les festes i esdeveniments diversos que es van celebrar dins el recinte de l'Exposició, durant els mesos d'obertura d'aquesta, i de la seva promoció entre la població.

❖ **Comissió 11^a de Premis**

La Comissió de Premis, anomenada també de Recompenses, era l'encarregada d'organitzar els jurats, proposar el sistema de premis i vetllar per tot el necessari per a la repartició i entrega d'aquests premis i recompenses.

❖ **Comissió 12^a d'Arbitratge**

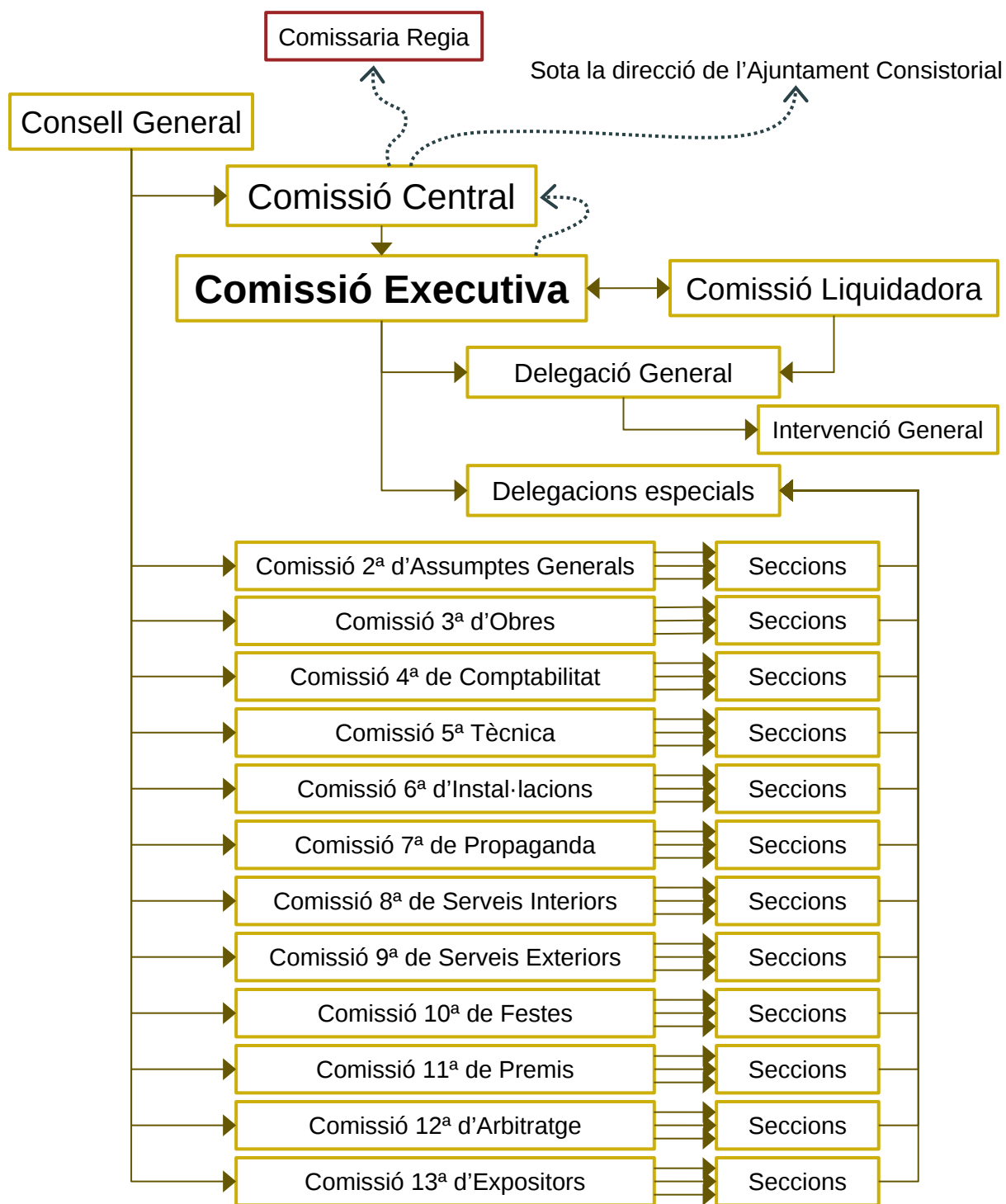
La Comissió d'Arbitratge, anomenada també d'Arbitris, era la responsable de procurar tota mena de recursos que, units als productes naturals de l'Exposició, proporcionessin els medis d'atendre les despeses de l'Exposició i de proposar la manera d'apel·lar al crèdit sobre els recursos ordinaris i extraordinaris.

❖ **Comissió 13^a d'Expositors**

La Comissió d'expositors o Comissió 13^a, exercia les funcions de representar els expositors en tot el referent a l'Exposició i proposar tot el que s'hagués d'acordar en interès dels mateixos; alhora també emetia informe, en cas de sol·licitud de canvi d'espai.

2.4.3 Organigrama

Sota els auspicis de la Casa Reial, el Govern i les Diputacions Provincials

Organigrama d'elaboració pròpia.

2.5 Història Arxivística

Per entendre l'estat actual del fons i dels seus instruments, revisem la seva història arxivística.

El Fons Institucional Exposició Universal de 1888 va ser considerat, en els seus orígens, com “un fons ‘propi’, d’una institució propera a l’Ajuntament” ⁴² i va ser custodiat juntament amb els fons municipals. El seu recorregut ha estat molt lligat a la història de l’Arxiu Municipal de Barcelona i s’ha vist objecte de diversos trasllats i transferències entre dipòsits i centres.

És un dels fons més valorats i alhora oblidat ⁴³; ha passat desapercebut durant molts anys i ha restat a l’espera d’actuacions de tractament i digitalització, que s’han donat de manera parcial, segons la necessitat del moment. Fins ara, ha disposat de diversos inventaris entre exhaustius i incomplets i ha estat mancat de quadre de classificació; Tot i així, ha estat un dels fons més consultats ⁴⁴, font de tesis i treballs de recerca, objecte de publicacions i present en diverses exposicions. És, sens dubte, una de les joies de l’Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona.

2.5.1 Història de la seva custòdia (vegeu la línia de temps en l’annex 6.4)

a. Arxiu Municipal de Barcelona: “Archivo Municipal Unitario”⁴⁵ (entre 1889 i 1917)

Acabada l’Exposició Universal de 1888 i liquidats els seus comptes, la seva documentació va ser entregada a l’Arxiu de l’Ajuntament per la seva custòdia. ⁴⁶ “El *Archivo Municipal Unitario*”, segons explica Agustí Duran i Sanpere, es trobava al segon pis de les “*Casas Consistoriales*” i formava un sol conjunt amb els fons antics provinents de les escriptories desaparegudes i els llibres i lligalls produïts per la “*moderna administración*”.

La primera referència de l’existència del fons a l’Arxiu Municipal de Barcelona, la trobem en documents del propi fons, del 1896 al 1900, i són les respostes dels arxivers a les sol·licituds de certificats de recompenses i de participació, enviades a la Comissió de Governació per a

⁴² Segons conversa amb Xavier Tarraubella, Director de l’Arxiu Municipal Administratiu del 1994 al 2002 i anterior tècnic de l’AMA entre el 1987 i 1994. A partir del 2002 fins el 2018 ha estat Director de l’AHCB.

⁴³ Fet lamentat per Luis Antonio Savall, ‘*Encargado del Archivo*’, en el document signat per ell “*Nota Informativa del estado del Archivo Municipal Administrativo*”. 05/09/1965. Arxiu de Gestió de l’AMCB.

⁴⁴ “*Sèries de conservació permanent més consultades a l’arxiu municipal administratiu (seu i dipòsit de pre-arxivatge)*” Document redactat per Glòria Mora, el 05/09/2009, en el que fa un llistat de les sèries “*Sèries essencials per a la història*” i, entre altres, anomena el fons de l’Exposició Universal de 1888. Fitxer: *DIGITALITZACIÓ SÈRIES FONAMENTALS AMA.docx*. Xarxa interna de l’AMCB.

⁴⁵ Anomenat així per Agustí Duran i Sanpere, Director de l’Arxiu Històric de la Ciutat entre el 1917 i 1957, en el seu manuscrit “*El Archivo Municipal de Barcelona y el Archivo Histórico de la Ciudad*” Còpies procedents del fons de Cervera. Ref. AD-5. Sense data. Arxiu de Gestió AHCB. En aquest manuscrit explica la creació de l’Arxiu Municipal Històric de la Ciutat, a partir de la divisió de l’Arxiu Municipal de Barcelona entre l’Arxiu Administratiu i l’Arxiu Històric, el 1917.

⁴⁶ Saturnino Lacal (1889), pg. 54, 181 i 182

ser expedit. Posteriorment, trobem referència del seu volum en un manuscrit i notes per la memòria de l'any 1903, escrita per Alfons Damians i Manté; després d'una síntesi de la història de l'Arxiu Municipal, emplaçament i dependències, enumera els fons documentals que custodia, entre ells, el fons de la "*Exposición Universal de Barcelona en 1888 - documentación oficial - Número de legajos: 246*".⁴⁷

b. Arxiu Municipal Administratiu (entre 1917 i 1927)

El 1917, l'Arxiu Municipal de Barcelona es va dividir en l'Arxiu Municipal Administratiu i l'Arxiu Municipal Històric i la documentació que custodiava va ser separada, segons Duran i Sanpere, en funció del grau d'utilització administrativa i per l'any de referència 1718⁴⁸, per la seva significació d'un canvi radical en el règim administratiu de la municipalitat: el Decret de Nova Planta i l'organització constitucional. Es van respectar aquelles sèries documentals que s'allargaven més enllà d'aquesta data de referència, per tal d'evitar partir-les.

Damians escriu que l'Arxiu Municipal de Barcelona, s'havia dividit en "*dos secciones: Histórica y Administrativa con personal independiente i presupuesto variable*", i el fons de l'Exposició Universal de 1888 corresponia a la "*Sección Administrativa moderna del Archivo*." ⁴⁹

En un inici, els dos arxius, o seccions, van compartir les mateixes dependències, fins que l'Arxiu Històric va ser traslladat a la Casa de l'Ardiaca, entre el 1921 i el 1922⁵⁰, que s'inaugura.

⁴⁷ Manuscrit d'Alfons Damians i Manté, signat per ell mateix com "*El Oficial 2º, Jefe*"; segons indica, va ser publicat a l'Anuari estadístic de la ciutat de Barcelona l'any 1903. Aquest document, i les notes i esborranys, formen part de la sèrie "*Arxiu Municipal*" (segons el QdC del fons disponible en línia), del seu fons 5D.23, custodiat a l'AHCB. Segons escriu Damians, en altres documents de la mateixa sèrie, va prendre el càrrec d'Arxiver Municipal de Barcelona el 1904, succeint al seu predecessor José Puiggarí i Llobet, qui ho fou entre el 1896 i 1903, i qui, a la vegada, havia pres el relleu de Lluís Gaspar i Velasco, qui fou l'Arxiver Municipal entre el 1867 i 1896. Damians escriu que és a José Puiggarí i a Lluís Gaspar i Velasco a qui se'ls deu la "*moderna ordenación de este importante centro*", sobretot a partir de l'ampliació del 1883; son els arxivers que van rebre i organitzar "*los documentos y papeles de las oficinas de la Exposición Universal celebrada en Barcelona el año 1888*".

⁴⁸ El manuscrit de Duran i Sanpere, referenciat en la cita nº45, identifica l'any 1718 com la data de referència inicial de separació de la documentació. Alfons Damians, en diversos documents i notes de la sèrie "*Arxiu Municipal*" (segons el QdC disponible en línia) del seu fons 5D.23 de l'AHCB, coincideix amb la data 1718 com la data que inicialment es pren per dividir el fons municipal i, a la vegada, escriu sobre la història del càrrec d'arxiver; observem que identifica l'any 1718 com l'any en el que s'aboleix el càrrec de "*Archivero Mayor*" per fer-se'n càrrec, a partir d'aleshores, els regidors del consistori, en rotacions trimestrals, fins que el 1848, recuperen la figura de l'Arxiver Municipal. Alhora, en el document "*L'AHCB i l'Oficina d'Investigacions Publicacions. Còpies procedents del fons de Cervera. Ref. AD-4*", de 1922, de l'Arxiu de Gestió de l'AHCB, Duran i Sanpere escriu: "*Caiguda la Llibertat de Catalunya i uniformada l'administració municipal pel Decret de Nova planta, fou rompuda la tradició documental, començant després del 1718 una novella ordenació que feu inservibles les antigues sèries*".

⁴⁹ Text d'Alfons Damians, sense data, pertanyent al seu fons custodiat a l'AHCB. En el text, fa una referència breu a la divisió, per enumerar, a continuació, els fons dels que s'encarrega cada secció.

⁵⁰ Història de l'Arxiu Municipal de Barcelona [en línia]

c. Arxiu Històric de la Ciutat (entre 1927 i 1992)

❖ *Casa de l'Ardiaca* (entre 1927 i c.1932)

Amb el pas dels anys, els fons administratius del segle XIX adquireixen valor històric i Duran i Sanpere, Director de l'Arxiu Municipal Històric, hi incorpora documentació provinent de l'Arxiu Administratiu. Ramon Alberch explica les motivacions per les que Duran i Sanpere amplia la data de referència de separació de la documentació entre l'Arxiu Administratiu i l'Històric:

*"En Duran, [...] veia l'Arxiu al servei d'un pensament superior que és la història de la ciutat [...] Construeix un arxiu a partir de la idea de que la idea superior és la investigació històrica i el material ha de servir perquè l'investigador el tingui. [...] En Duran primer diu, 1714, Guerra de Successió, després, quan veu que encara té espai, va i diu 1833, municipi lliberal, ha caigut la monarquia absoluta, més menys, i va fent contínuament transferències cap aquí [AHCB]. [...] tot el creixement i l'emergència de l'Arxiu Històric significa el declivi de l'Arxiu Administratiu".*⁵¹

El fons de l'Exposició Universal de 1888 és un dels fons transferits a l'Arxiu Històric el 1927, En la memòria del centre d'aquell any, s'enumeren els *"Ingresos extraordinarios de fondos de libros y documentos municipales"*. I, també, descriu la seva ubicació dins l'edifici, una sala en el tercer pis. El fons el trobem descrit de la següent manera:

*"Papeles de la Exposición Universal de 1888. Forma un archivo monográfico con 325 legajos en carpetas, 19 paquetes, 63 libros, 15 rollos de carteles y planos y 6 grandes carpetas. Ocupa una extensión de 38 metros lineales".*⁵²

❖ *Dipòsit en l'Antic Hospital de la Santa Creu* (entre c.1932 i 1961)

Entre el 1931 i 1932, Duran i Sanpere proposa i elabora les bases per a la reorganització dels Arxius Municipals⁵³. La situació és insostenible, les dependències de l'Arxiu Administratiu a la Casa de la ciutat han estat reduïdes i, tot i que es disposa de diversos dipòsits repartits per la ciutat, es fa impossible ja assumir la *"copiosa documentació de Negociats i Serveis"* de l'Ajuntament. Duran i Sanpere proposa una solució que permetrà alhora *"la concentració de la documentació municipal i la creixença natural de l'Arxiu Històric"*; habilitar un dipòsit documental en el recent adquirit *"vell Hospital de la Santa Creu"* per part de l'Ajuntament.

⁵¹ Fragment de l'entrevista amb Ramon Alberch, realitzada en motiu del present TFM, el 13/12/2023. Ramon Alberch va elaborar la Proposta d'Ordenació d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona i fou l'Arxiver en Cap de l'Arxiu Municipal de Barcelona del 1990 al 2004 i Director de l'Institut Municipal d'Història del 1992 al 1997. Actualment està redactant la història de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

⁵² *"Memòria de l'AHCB-Direcció del 1927. Procedent del fons de Cervera"*, pg. 5 i 7. Arxiu de Gestió de l'AHCB. També el trobem en les notes i esborranys per redactar la memòria del 1927.

⁵³ *"Informes per a la reorganització dels Arxius de l'Ajuntament de Barcelona"*, 1931, i *"Reorganització dels Arxius de l'Ajuntament"*, del 1932, pg. 9. Arxiu de Gestió de l'AHCB

En la memòria de l'any 1932, s'enumera la documentació que s'ha traslladat al nou Dipòsit de l'Hospital de la Santa Creu i, entre la documentació que “*probablement caldrà encara transportar-hi*”, trobem la “*Documentació de l'Exposició del 1888*”.⁵⁴

Tot i que manca trobar, si existeix, un inventari del dipòsit de l'antic Hospital de la Santa Creu, en el que hi figuri el fons de l'Exposició Universal de 1888, en la memòria d'activitats del 1961 de l'Institut Municipal d'Història, s'hi descriu el seu retorn a la Casa de l'Ardiaca:

“*Traslado del Depósito Documental de Sta. Cruz, al Instituto Municipal de Historia, de la documentación de la Exposición Universal de 1888. - 466 unidades*”.⁵⁵

❖ **Casa de l'Ardiaca: Institut Municipal d'Història (entre 1961 i 1992)**

Entre el 1943⁵⁶ i 1945⁵⁷, es crea l'Institut Municipal d'Història, en el que s'inclou l'Arxiu Històric i des del que s'organitzen les seves actuacions. A la pràctica, “*Institut Municipal d'Història és un sinònim d'Arxiu Municipal d'Història des del 1943 fins el 1988*”.⁵⁸

El fons de l'Exposició Universal de 1888 el trobem inventariat diverses vegades entre esborranys i índex d'inventaris d'un expedient, sense data, de l'Arxiu de Gestió de l'AHCB⁵⁹:

- En un llistat dels arxius institucionals, que ha de ser posterior a 1982 per la data final extrema d'un dels altres fons descrits, es llegeix: “*B.- Exposició Universal de Barcelona (1888) 379 volums, lligalls i capsos*”.
- En un esborrany d'inventari, aparentment previ a l'anterior, el fons apareix en la secció “*H. Diversos*” i en el desglossat del seu volum sembla incloure's documentació d'altres fons.
- En una carpeta titulada “*INVENTARIOS*”, apareix el fons de l'Exposició Universal de 1888 en el que sembla un inventari d'inventaris, amb el número 62; ni a l'AHCB, ni a l'AMCB disposen d'aquest inventari. S'ha fet la consulta a l'Arxiu Comarcal de la Segarra, per si es trobés entre la documentació del fons d'Agustí Duran i Sanpere, però ha resultat sense èxit.

⁵⁴ “*Memòria de l'AHCB-Direcció. Procedent del Fons de Cervera. Ref. AD-21*”. 1932. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

⁵⁵ “*Memòria d'activitats de l'IMH*”. 1961. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

⁵⁶ “*Història de l'IMH*”. Sense data. Arxiu de Gestió de l'AHCB. En aquest document es fa referència als “*abundantes fondos sobre las Exposiciones Internacionales de 1888 y 1929*” amb els que conta l'IMH.

⁵⁷ “*Història íntima del IMH*”. 1947. Arxiu de Gestió de l'AHCB. Còpies provinents del fons de Cervera del “*Boletín semanal de divulgación histórica / Radiación: Radio Barcelona / Edición: Aymá Editor*”.

⁵⁸ Fragment de l'entrevista amb Ramon Alberch, en el que explica que l'Institut Municipal d'Història, creat per Duran i Sanpere el 1943, va ser plantejat com un gran conjunt que incloïa l'Arxiu Històric, el Museu d'Història, el Museu de la Indumentària i els Serveis Arqueològics. Alberch explica que, en el mateix 1943, el Museu d'Història es va separar i de l'IMH i es va endur els Serveis Arqueològics; per tant, Arxiu Històric i Institut Municipal d'Història es poden considerar sinònims entre el 1943 i el 1988.

⁵⁹ “*Identificació, organització dels fons de l'AHCB*”. Sense data. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

Entre el 1987 i 1988, Ramon Alberch redactà el Projecte d'Ordenació d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona, a partir del qual es va reorganitzar l'Arxiu Municipal com a *"una entitat unificada funcionalment i descentralitzada físicament"*.⁶⁰

La reorganització de l'Arxiu Municipal, significa la recuperació de la documentació, que es trobava repartida entre diferents centres i dipòsits, i la seva redistribució entre l'Arxiu Històric de la Ciutat, l'Arxiu Municipal Administratiu i els 10 Arxius Municipals de Districte, de nova creació. Entre l'Històric i l'Administratiu es manté l'any 1833 com a data de referència de separació de la documentació, respectant sèries; la documentació recuperada dels antics Pobles Agregats i la que es produirà a partir del 1990, es custodiarà en els seus respectius Arxius de Districte. Per a tal efecte, es van fer transferències massives de documentació.

El fons de l'Exposició Universal de 1888 va ser preparat per a transferir a l'Arxiu Administratiu el 1991. A l'Arxiu de Gestió de l'AHCB, trobem l'instrument de descripció d'una transferència massiva, amb data 8/X/1991, de 1115 caixes de diverses sèries i fons i, fora del sumatori, apareix *"Exposició 1888 (fins ara) 250 caixes"*.⁶¹

En la fitxa del fons de l'Exposició Universal de 1888 del gestor d'expedients *Albalá* de l'Arxiu Municipal, en relació a la procedència, consta: *"Durant l'etapa de reorganització de l'Arxiu Municipal encapçalada per l'arxiver en Cap, senyor Ramon Alberch, l'Arxiu Històric de la Ciutat va transferir aquest fons en data del 20 de setembre del 1991 a l'Arxiu Municipal Contemporani -aleshores, denominat, Arxiu Municipal Administratiu"*⁶²

Tot i la preparació de la transferència el 1991 i la data consignada a l'*Albalá*, en la memòria de l'Arxiu Històric del 1991, deixen el tractament i la transferència del fons de l'Exposició com a tasca pendent pel 1992:

"Els principals projectes pel 1992 son:

*1r. Classificació i transferència a l'Arxiu Municipal Administratiu de la documentació de les Exposicions Universal i Internacional de Barcelona de 1888 i 1929. [...]"*⁶³

d. Arxiu Municipal Administratiu: actual Arxiu Municipal Contemporani (1992 - Avui)

El 1991, per manca d'espai a la seu central del carrer Bisbe Caçador⁶⁴, moltes de les transferències es van portar al dipòsit de Pre-arxivatge, actual Arxiu Intermedi, que formava i forma part de l'Arxiu Municipal Administratiu, actual Contemporani. S'estava construint el nou

⁶⁰ Fragment de l'entrevista amb Ramon Alberch

⁶¹ *"Transferència de documentació a l'Arxiu Municipal Administratiu"*. 1991. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

⁶² Fitxa del fons de l'Exposició Universal de 1888, consultada en el gestor d'expedients *Albalá*. En aquesta mateixa fitxa s'indica que el fons va ser transferit a l'Institut Municipal d'Història el 10/03/1971.

⁶³ *"Memòria de l'AHCB"*. 1991. Pg. 3. Arxiu de Gestió de l'AHCB

⁶⁴ Memòria de l'Arxiu Administratiu de l'Any 1991, pg. 7. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

edifici de l'Arxiu Administratiu i a les dependències antigues s'hi estava preparant la documentació per a reubicar-la en les noves instal·lacions⁶⁵. Alhora, es va agreujar la situació quan, a principis de 1991, l'Arxiu Administratiu pateix un incendi⁶⁶, que, tot i poder-se contenir a temps, va afectar documentació que es va haver de tractar a “conseqüència del foc i de l'aigua utilitzada durant l'extinció de l'incendi”.⁶⁷

❖ **Dipòsit de Pre-arxivatge** (entre 1992 i c.1999)

La Proposta d'Ordenació d'Arxius va definir un Dipòsit de Pre-arxivatge, competència de l'Arxiu Administratiu, en el que s'hi transferiria la documentació, una vegada passada la seva vigència i ús administratiu, per a ser tractada i avaluada⁶⁸ i, posteriorment, passats 50 anys, transferida al seu centre de custòdia definitiu; va definir el que avui és l'Arxiu Intermedi, que es va instal·lar a l'edifici que ocupa actualment a Ciutat de Granada 106-108.

El fons de la Exposició Universal hi va ser transferit el 08/07/1992, tal com indica el full de Relació de transferència, provinent de l'Arxiu Històric, amb número 13/92. En ell s'informa de la transferència de 354 caixes.⁶⁹

Observem que la signatura topogràfica assignada a les caixes del fons, correspon al Dipòsit de Pre-arxivatge de l'Arxiu Administratiu, ja que les signatures topogràfiques dels dos centres de l'Arxiu Administratiu, es diferencien per la lletra inicial; les de la seu central, al carrer Bisbe Caçador, comencen per la lletra B i, en canvi, les del Dipòsit de Pre-arxivatge al carrer Granada, actual Ciutat de Granada, en aquell moment començaven per la lletra G⁷⁰ i, passats els anys, la lletra G s'ha canviat per la lletra C actual.

La informació que encara manca per trobar és la data en la que va ser traslladat el fons de l'Exposició Universal de 1888 a la seu central. Existeix una actualització del full de Relació de transferència, de número 13/92, amb la mateixa informació que en el document del 1992, en el que s'ha afegit “*Transferit a Bisbe Caçador*” en majúscules i a dalt de tot, sense més referència de data que la de la transferència original. Hi ha inventariades 352 capsos, però en el sumatori de capsos indica 354.⁷¹

⁶⁵ Comunicació de Montserrat Condomines, Cap de l'AMA, al Director de la Unitat Orgànica dels Serveis Administratius Centrals, el 9/1/1992, i al Director dels Serveis d'Informació de Base, el 15/10/1992, informant sobre les condicions de l'AMA, sobretot després de l'incendi. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

⁶⁶ Memòria de l'Arxiu Administratiu de l'Any 1991, pg. 1. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁶⁷ Memòria de l'Arxiu Administratiu de l'Any 1992, pg. 9. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁶⁸ “*Proposta d'organització de l'AMA*”. Proposta d'Ordenació d'Arxius. 1988. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

⁶⁹ Relació de transferència, número 13/92. Document original del 1992. Oficines de la Secció de Tractament de Fons de l'AMCB.

⁷⁰ Informació obtinguda en converses amb el personal de l'AMCB.

⁷¹ Relació de Transferència, número 13/92. Fitxer: 1992 13 Z101_AI.docx i la seva impressió. Xarxa interna i oficines de la Secció de Tractament de Fons de l'AMCB.

Hem trobat constància de la seva existència a Ciutat de Granada 106, en un inventari del Dipòsit de Pre-arxivatge del 09/06/1994, en el que es descriu que el fons de l'Exposició Universal de 1888 consta de 354 caixes, 44 metres lineals.⁷²

Posteriorment, el 1998, es detecta una infecció fúngica en el Dipòsit de pre-arxivatge, que afecta a diversos fons, entre ells el de l'Exposició, i es fa una actuació de neteja i desinfecció.⁷³

L'última evidència que hem trobat és una comunicació del 31 de maig de 1999, de Xavier Tarraubella, Cap de l'AMA, al Sr. Joan Vallès, Cap dels Tallers Municipals, indicant els fons que *"cal traslladar"* a la seu central de l'Arxiu Administratiu, entre ells, *"354 caixes de documentació de l'Exposició Universal de 1888: trasllat des del Dipòsit de Prearxivatge (C/ Ciutat de Granada, 106) a la seu central de l'Arxiu (C/ Baixada Caçador, 3)".*⁷⁴

❖ **Seu central de l'Arxiu Municipal Administratiu (des de c.1999 fins el 2010)**

Per fi, el fons de l'Exposició Universal va ser traslladat a la seu central de l'Arxiu Municipal Administratiu i instal·lat en la que serà la seva ubicació definitiva, a l'edifici actual.

A l'hora de fer la definició del Quadre d'Organització de Fons de l'Arxiu Municipal, tal com ens explica Xavier Tarraubella, es va considerar que el fons de l'Exposició Universal de 1888 *"no era un fons propi i se'l va catalogar com a fons institucional. [...] perquè l'Ajuntament en formava part, però no era un fons propi"*.⁷⁵

L'any 2000, en la revisió i tractament de la documentació que encara es trobava en el Dipòsit de l'Antic Hospital de la Santa Creu⁷⁶, s'hi van detectar les 5 unitats d'instal·lació del fons de l'Exposició de 1888. Una vegada tractada la documentació, el març de 2002, van ser transferides a l'Arxiu Administratiu juntament amb altra documentació.⁷⁷

Observem que de 354 unitats d'instal·lació de la transferència del 1992, més 5 en el 2002, passem a la descripció actual de 347 i 10 volums. La diferència probablement es degui a canvis d'unitat d'instal·lació *"per diversos motius: UI malmeses, canvi de UI temporals per definitives, ja que la documentació de l'exposició Universal del 1888 és de conservació*

⁷² Inventari de fons i volum a Ciutat de Granada. 1994. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

⁷³ Trobem la referència en els següents documents, la planificació de revisió dels fons per erradicar la infecció fúngica, del 11/2/1998, l'Informe justificatiu de la urgència en l'adjudicació dels treballs de neteja i desinfecció, per Xavier Tarraubella, Cap de l'AMA, el 8/5/1998; les especificacions tècniques dels treballs, del 5/6/1998; i la *"Memòria de neteja i desinfecció al Dipòsit de pre-arxivatge, Ciutat de Granada / setembre-desembre 1998"*, d'Àngels Borrel Crehuat, del 20/12/1998. Arxiu de Gestió de l'AMCB. I en la Memòria de l'Arxiu Administratiu del 1998, pg. 10. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁷⁴ Comunicació del 31/5/1999. Fitxer: TRASLLAT.DOC. Xarxa interna de l'AMCB.

⁷⁵ Fragment de l'entrevista amb Xavier Tarraubella, realitzada en motiu del present TFM el 14/12/2023. En Xavier Tarraubella va ser Director de l'Arxiu Municipal Administratiu del 1994 al 2002 i anterior tècnic de l'AMA entre el 1987 i 1994.

⁷⁶ Memòria de l'Arxiu Administratiu del 2000, pg. 8. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁷⁷ Inventari de la documentació històrica, amb relació de topogràfic del dipòsit de l'AMA, transferida en març de 2002 a l'AMA, provinent de l'Arxiu Històric. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

permanent"; alhora, en els tractaments per infecció fúngica, les caixes es canvien sistemàticament i *"a vegades es passava de caixes foli a caixes foli prolongat. Amb la qual cosa, la quantitat de UI era menor."*⁷⁸

En la fitxa del fons del gestor d'expedients Albalá, el volum del fons apareix descrit com 42 metres lineals.⁷⁹

❖ **Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona** (des de 2010 fins l'actualitat)

En el 2010, *"l'aprovació del nou reglament del Sistema Municipal d'Arxius [...] ha comportat, entre d'altres novetats, el canvi de nom pel d'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, que s'ajusta de manera més exacta al contingut dels fons documentals que custodia aquest centre patrimonial."*⁸⁰

I, des d'aleshores, el fons de l'Exposició Universal de 1888 està custodiat a la seu central de l'antic Arxiu Municipal Administratiu, actual Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona.

2.5.2 Eventualitats que afecten a la seva integritat

El fons Exposició Universal de 1888, com s'ha exposat en el punt anterior, ha estat objecte de diversos trasllats i transferències i ha variat el seu volum, aparentment, varies vegades:

- En 1903, en l'Arxiu Administratiu *"Unitario"*: *"246 legajos"*
- En 1927, de l'Arxiu Administratiu a l'Arxiu Històric: *"325 legajos en carpetas, 19 paquetes, 63 libros, 15 rollos de carteles y planos y 6 grandes carpetas. 38 metros lineales"*
- En 1961, del Dipòsit de la Sta. Creu a l'Institut Municipal d'Història: *"466 unidades"*
- En algun moment posterior a 1982: Arxiu Històric: *"379 volums, lligalls i capsos"*
- En 1991, de l'Arxiu Històric a l'Arxiu Administratiu: *"(fins ara) 250 caixes"*
- En 1992, de l'Arxiu Històric al Dipòsit de Pre-arxivatge: 352 unitats d'instal·lació inventariades i, en canvi, 354 indicades en el sumatori total.
- En 1994, en el Dipòsit de Pre-arxivatge: *"354 caixes, 44 metres lineals"*
- En 2002, del Dipòsit de l'Hospital de la Sta. Creu, apareixen 5 unitats d'instal·lació més

⁷⁸ Informació obtinguda en consulta via email amb Glòria Mora, qui va treballar a l'Arxiu Administratiu, des del 1995 al 2016 i, a partir del 2002, va ser Responsable de la Secció de Descripció i Conservació Preventiva AMAB. Actualment és la Cap de la Secció de Fons Documentals a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

⁷⁹ Fitxa del fons de l'Exposició Universal de 1888, consultada en el gestor d'expedients Albalá.

⁸⁰ Memòria de l'AMB del 2010, pg 54. Arxiu Municipal de Barcelona [en línia]

- Actualment, en l'Arxiu Municipal Contemporani: “347 unitats d'instal·lació i 10 volums” i, segons la fitxa del fons de l'Albalá, el volum del fons és de 42 metres lineals.

A compta gotes, s'ha anat incorporant en el fons documents que han anat apareixent. En un document del 1930, apareix, en primer lloc, la “Lista Oficial de los Premios de la Exposición Universal de Barcelona⁸¹, entre els documents que s'han transferit a l'Arxiu Històric provinents de l'Arxiu Administratiu. En el 1932, s'ingressen les següents publicacions municipals⁸², corresponents a l'Exposició Universal de 1888, “*Exposición Universal de 1888.- Memoria de la Junta Directiva*”, 7 exemplars, i “*Lacal, S.: Libro de Honor (1889)*”, 7 exemplars també; tot i que les publicacions, quedarien fora de la consideració de documents del Fons i, en canvi, serien bibliografia relacionada. S'ha de dir que acompanyant el fons només trobem 1 exemplar del “*Libro de Honor*” de Saturnino Lacal.

Gràcies al llibre de Saturnino Lacal, sabem, com ja s'ha comentat anteriorment, que la Comissió de Publicitat va elaborar 10 volums de premsa espanyola i 18 volums de premsa internacional, que va lliurar a l'Arxiu de l'Ajuntament.⁸³ Observem que en el fons de l'AMCB només n'hi ha 9 d'aquests, tots ells de premsa internacional.

Hem fet una consulta ràpida a altres centres d'arxiu per determinar la possibilitat de que existeixin documents que podrien considerar-se part del fons produït pels òrgans encarregats de l'organització de l'Exposició Universal de 1888, en l'exercici de les seves funcions.

El resultat de la consulta, per una banda, deixa clar que existeix una gran quantitat de documentació i bibliografia relacionada amb l'Exposició Universal de 1888, en diferents centres d'arxiu de Barcelona, Catalunya, Espanya i el món, i per altra, obre una via de recerca per a un possible aprofundiment en l'estudi del Fons, que porti a concloure si ens trobem amb un cas com els que veiem en els exemples de Josep Matas reproduïts en el punt sobre el concepte de fons, en el que, a partir de la identificació de fraccions del fons en diferents centres d'arxiu, es podria arribar a fer una “*representación intelectual del fondo completo*”⁸⁴ de l'Exposició Universal de 1888

A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, a la sala de gràfics s'hi troben exemplars de passis i plànols, que s'hauria d'estudiar si son còpies o originals i, per tant, susceptibles de pertànyer al Fons. L'arxiver de l'àmbit de gràfics, Santi Barjau, ens referencia el TFM d'Isaura Solé “*Ephemera al voltant de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888*”, consultable en línia

⁸¹ Expedient 10/30 “*Impresos que procedents de l'Arxiu Administratiu han ingressats a l'Arxiu Històric*”, del 1930. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

⁸² “*Informes per a la reorganització dels Arxius de l'Ajuntament de Barcelona*”, 1931, i “*Reorganització dels Arxius de l'Ajuntament*”, del 1932, pg. 31. Arxiu de Gestió de l'AHCB

⁸³ Saturnino Lacal (1889), pg. 181-182

⁸⁴ Expressió extreta de Heredia Herrera (2012), pg. 22.

(https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/58887/1/TFM_Isaura_Sole_Vol1.pdf), en el que s'estudia la producció efímera impresa de l'Exposició Universal de 1888 i a partir del qual es podria estudiar si hi ha documentació en altres centres. Alhora, a l'AHCB, recentment, s'hi ha ingressat el fons personal de Francesc de Paula Rius i Taulet, Alcalde i President efectiu de l'Exposició, que, tot i que *a priori* es pot considerar que la seva documentació pertany al seu fons personal i només hi trobaríem documentació relacionada amb l'Exposició Universal de 1888, per determinar més enllà s'hauria d'estudiar en profunditat.

A l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, tenen fotografies de l'Exposició Universal, sobretot, les produïdes pel fotògraf oficial Adouard i que formen part del seu fons personal. També requereix el seu estudi per treure'n conclusions.

L'Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, custodia el fons d'Elies Rogent i Amat, qui va ser el Director de les obres de l'Exposició, i, segons ens ha comentat l'arxiver Andreu Carrascal Simon, *"dins del fons hi ha tota la documentació relacionada amb la direcció de les obres de l'Exposició, planimetria i documentació escrita"* i que l'han desvinculat en el quadre de fons, com a fons amb entitat pròpia, amb el nom *"Exposició Universal de 1888"*, ja que *"aquesta documentació va més enllà de la labor del despatx professional d'Elias Rogent"*.

A la Biblioteca de Catalunya hi tenen el fons de Carles Pirozzini, qui va ser el Secretari General de l'Exposició, i, segons ens ha comentat Anna Gudayol, Cap de Secció de Manuscrits, *"la immensa majoria dels documents del fons de Carles Pirozzini es refereixen a l'Exposició de 1888 i a les commemoracions que posteriorment va anar organitzant."* Gudayol ens referencia la tesi de Maria Ojuel sobre les exposicions de belles arts a Barcelona en el tombant de segle (<https://www.tesisenred.net/handle/10803/132670#page=1>) i la publicació de gran part de la seva tesi en el seu llibre *La Barcelona prodigiosa de Carles Pirozzini : (1852-1938)*; pròleg de Xavier Trias. (Lleida: Pagès editors, 2012). *"És possible que en una o altra publicació es pugui trobar més fonts sobre l'Exposició de 1888"*. Ens comparteix també que *"els 4 manuscrits que componen el fons varen ser adquirits en dues compres a dos llibreters diferents"*, fet que ens fa pensar sobre la possibilitat de que existeixi més documentació repartida per arreu.

Malauradament, la recerca de possibles documents integrants del Fons en altres centres d'arxiu, s'escapa de l'abast del present TFM. Els centres d'arxiu anomenats son una petita mostra del que podria arribar a trobar-se.

2.5.3 Producció d'instruments de descripció

El primer inventari del que es té coneixement és l'inventari nº62 ja comentat, del que es desconeix en quin moment va ser elaborat i què se n'ha fet d'ell.

A part d'aquest, el primer inventari del que es té constància i encara s'usa és l'inventari elaborat per Pere Hereu i el seu equip, entre el 1986 i 1987, en motiu de la "*commemoració del Centenari de l'Exposició Universal*".⁸⁵

L'ajuntament de Barcelona va encarregar a un equip multidisciplinari d'arquitectes, urbanistes i historiadors, sota la direcció de Pere Hereu, arquitecte i professor de l'Escola Tècnica d'Arquitectura de Barcelona, l'elaboració d'un treball de recerca per a organitzar una exposició i per a la publicació d'un llibre en motiu de la commemoració del centenari de l'Exposició Universal de 1888. "*La investigació aporta les dades dels buidatges a les primeres fonts que fins aquell moment encara no s'havien dut a terme*".⁸⁶ D'aquest buidatge d'informació, i dels que van fer de fons i hemeroteques de diversos arxius, es va editar, el 1988, el llibre "*Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888*".

Aquest equip va ser el primer en fer un buidatge d'informació del fons i elaborar-ne un inventari; com a mínim, el primer inventari que es conserva, i que encara s'utilitza, del fons de l'Exposició Universal de 1888. Aquest inventari, és molt extens i exhaustiu, tot i que incomplet; a banda de focalitzar la seva atenció en els documents que es van considerar més rellevants per a explicar l'Exposició Universal, és anterior a la recuperació de les 5 unitats d'instal·lació trobades en el Dipòsit de l'Hospital de la Santa Creu el 2000 i transferides el 2002.

El 1992, es va elaborar l'inventari de la transferència nº13/92, provinent de l'Arxiu Històric a l'Arxiu Administratiu, concretament al Dipòsit de Pre-arxivatge. Aquest inventari descriu el contingut de cada unitat d'instal·lació a l'engròs. Tampoc contempla les 5 unitats d'instal·lació del Dipòsit de l'Antic Hospital de la Sta. Creu.

Entre el 1995 i 1996 es va elaborar una sèrie d'inventaris parcials dels documents de cada caps, que es van col·locar a l'interior de cada caps.⁸⁷ Aquests inventaris deuen haver desaparegut amb el temps i ús, possiblement van ser desplaçats en el canvi massiu de caps del tractament de neteja i desinfecció del 1998.

⁸⁵ Extret del llibre "*Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888*." (1988)

⁸⁶ DFT Arquitectes. Despatx professional de Xavier Fabré, Arquitecte, autor (entre altres) del llibre dirigit per Pere Hereu. <https://dft.cat/projects/arquitectura-ciutat-exposicio-universal/> [consultat: 23/11/2023]

⁸⁷ Segons entrevista amb Fina Solà Gasset, qui va treballar a l'AMA entre el 1995 i 1998, i va ser l'encarregada d'elaborar aquests inventaris.

En el 2002, una vegada traslladada i instal·lada la documentació provinent de l'Antic Hospital a l'AMCB, es va generar l'inventari que descriu el contingut per unitat d'instal·lació d'aquestes 5 unitats d'instal·lació trobades, juntament amb totes les que es van traslladar d'altres fons.

En el 2009, segons la data de creació del fitxer Word, es va elaborar l'inventari que integra les 352 unitats d'instal·lació de la relació de transferència 13/92 i les 5 unitats incorporades en el 2002. Aquest inventari, de la mateixa manera que els dos que integra, descriu el contingut a l'engròs per unitat d'instal·lació i observem que la informació és incompleta.

A partir de que es van començar a microfilm a demanda els plànols del fons, el personal de l'AMA va anar elaborant unes fitxes manuscrites en les que es registraven els documents microfilmats. Amb el temps, la microfilmació va donar pas a la digitalització a demanda i les fitxes manuscrites es van anar actualitzant, i s'actualitzen, amb les digitalitzacions.

Quan es comença a treballar amb el gestor d'expedients *Albalá*, a partir de 2005⁸⁸, s'hi descriu el fons i 4 documents.

Amb el pas del temps, es van anar generant còpies, transcripcions a fitxers Word i digitalitzacions dels mateixos inventaris i fitxes, amb alguna correcció i puntualització.

2.5.4 Bases de dades, Gestors Documentals i migracions de programari.

"El 1992 [...] Es va crear el sistema AIDA (Administració Integral de Documents i Arxius), que incorporava els elements següents: quadre de classificació funcional de documents, mètode de descripció documental, calendari de conservació, aplicació informàtica per a la documentació activa, semiactiva i inactiva" ⁸⁹; tot i que la seva aplicació serà en el 1995. En la memòria del 1996 ja es parla de la migració de les fitxes de la base de dades Knosys a AIDA, en el 1999 s'actualitza la versió del programari i en el 2002 es revisa, s'implanta i es posa en marxa la versió 2.0. També es finalitza el Manual del Mètode de Descripció AIDA.⁹⁰

En el mateix 2002 ja es comença a gestar la futura implantació d'un gestor d'expedients, l'*Albalà*, al que s'hi migraran les bases de dades AIDA, BIMA i Antecedents. En el 2005 es fa efectiva la implantació del gestor documental *Albalá* 4.0 i en el 2006 se'n actualitza la versió.

A banda de la fitxa de fons i fitxes de descripció de quatre documents en el gestor d'expedients *Albalá*, manca el rastre del registre o descripció del fons en bases de dades o programari anterior a aquest.

⁸⁸ Informació extreta de la Memòria del 2005 de l'AMA, actual AMCB

⁸⁹ Pàgina web de l'Arxiu Municipal de Barcelona [en línia]

⁹⁰ Memòria de l'Arxiu Municipal Administratiu del 1995, 1996, 1999 i 2002. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

*“A finals de 2021 es comença a treballar, com a centre pilot, en el nou gestor documental de l'Arxiu Municipal de Barcelona, [OpenText], que ha de permetre gestionar tant els documents en suport electrònic com en suport paper. [...] La descripció dels documents al programari de gestió d'arxius, així com l'annexió dels seus objectes digitals té com a objectiu, entre d'altres, posar a disposició dels ciutadans a través del catàleg en línia aquelles sèries de major consulta o que el seu estat de conservació no permet no poden ser consultades”.*⁹¹

De moment, el fons està a l'espera ser introduït en el nou gestor d'expedients *OpenText*.

2.5.5 Microfilmació i Digitalització

El fons de l'Exposició Universal de 1888, ha estat objecte en múltiples ocasions de prioritització per projectes de microfilmació i digitalització, sense que es portin a terme; observem en els documents de l'arxiu de gestió de l'AMCB i de fitxers en la seva intranet, com el fons de l'Exposició Universal repetidament és present en les llistes de fons prioritaris per a digitalitzar, dels primers de la llista, malauradament queda a l'espera de la següent oportunitat.⁹²

Tot i així, es van microfilm molts documents des de que el fons va ser ingressat a l'AMCB, i, amb el temps, es van començar a digitalitzar també. En la memòria de l'AMA del 1993, es fa referència a que es microfilma quan un usuari ho demana, i en la memòria del 1994 es comenta que “[...] cada vegada es demana i valora més els microfilms perquè es poden obtenir còpies sense manipular els plànols originals”.⁹³

Sobretot es van microfilm plànols, ja que era i és la documentació més consultada. Es microfilmava a demanda de l'usuari i es portaven a una empresa especialitzada, fora de l'Arxiu. Només es treien de l'arxiu els plànols que havien de ser microfilmats i, com aquests estaven cosits als expedients i lligalls, es descosien amb molta cura per evitar malmetre'ls.⁹⁴

La digitalització puntual de documents del fons també s'ha produït de la mateixa manera. Sabem per converses amb el personal de l'AMCB i per experiència pròpia durant el període de pràctiques a l'arxiu, que la digitalització puntual es produeix *ad hoc* en el moment que un usuari demana la reproducció d'un document i/o per la preparació de material per exposicions, publicacions o similar. En el gestor d'expedients *Albalá* trobem dos dels quatre documents descrits amb els seus respectius objectes digitals annexats, que són plànols.

⁹¹ Memòria de l'AMCB del 2021. Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

⁹² Revisió de documents de l'Arxiu de Gestió físics de l'AMCB i fitxers de la seva intranet.

⁹³ Memòria de l'Arxiu Municipal Administratiu del 1993 i 1994. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁹⁴ Extret de l'entrevista amb Laura Ureña, arxivera de l'Arxiu Administratiu durant 15 anys, entre el 1987-88 i 2003, en motiu del present TFM

2.5.6 Actuacions de conservació i restauració

Hem pogut trobar constància d'actuacions de conservació i restauració, d'abast general de tot el fons, de parcials d'una part del fons i de puntuals, de documents concrets.

D'abast general és la que ja hem comentat en el primer punt de la història arxivística, el tractament de neteja i desinfecció en motiu d'una infecció fúngica en el Dipòsit de Pre-arxivatge, el 1998.⁹⁵

En el 2009 es va dur a terme una actuació parcial, en la que es va fer la revisió de 219 unitats d'instal·lació de la documentació de l'Exposició Universal del 1888 i del Monument a Colón i es van confeccionar estoigs i caps de conservació.⁹⁶

D'evidències d'actuacions puntuals en trobem una en la nota entre parèntesi al final de la descripció, del "*Plano General de la Exposición Universal de Barcelona, Setiembre 1887-Abril 1888*", en la sol·licitud de préstec de documents feta per la Hayward Gallery de Londres el 1983, per a l'exposició "*Barcelona 1888-1939*", en la que es llegeix "(al taller de restauració)".⁹⁷ També en trobem una altra referència en la Memòria de l'AMA de 1995 on consta la restauració del plànol "*Exposición Universal 1888. Palacio de la Industria. Sección longitudinal de una de las naves*". - [s.d.].⁹⁸

En converses amb el personal de Conservació i Restauració de l'AMCB s'ha pogut saber que se'n han fet més d'actuacions de conservació i restauració, sobretot puntuals, quan s'ha detectat algun document malmès en consulta o en la digitalització *ad hoc* per usuaris, exposicions i publicacions, com per l'exposició a l'AMCB i el llibre de J. Molet, el 2023.

2.5.7 Exposicions, Publicacions i Treballs de recerca.

El fons de l'Exposició Universal de 1888 ha estat molt consultat i la seva documentació ha estat objecte de nombroses exposicions, publicacions i treballs de recerca. A continuació enumerem aquelles de les que hem trobat constància.

⁹⁵ "*Memòria de neteja i desinfecció al Dipòsit de pre-arxivatge, Ciutat de Granada / setembre-desembre 1998*", d'Àngels Borrel Crehuet, del 20/12/1998. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

⁹⁶ Memòria de l'Arxiu Municipal de Barcelona del 2009. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

⁹⁷ "*Barcelona 1888-1939*". Hayward Gallery de Londres. Des del novembre de 1983 fins el gener de 1984", de 1983. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

⁹⁸ Memòria de l'AMA del 1995. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB.

a. Exposicions:

- En el 1958, agost, en el registre d'entrada de documents, apareix una sol·licitud del delegat d'Espanya a Bèlgica, qui demana documents iconogràfics de les Exposicions del 1888 i 1929, per a una Exposició.⁹⁹
- En el 1960, es va organitzar l'exposició "*Exposición 1888*".¹⁰⁰
- En el 1965, se'n va fer una altra sobre les Exposicions del 1888 i 1929.¹⁰¹
- En el 1983, la Hayward Gallery de Londres va fer l'exposició "*Barcelona 1888-1939*", des de novembre de 1983 fins gener de 1984. Per aquesta exposició es van sol·licitar diversos documents de diferents fons i sèries, entre ells, el "*Plano General de la Exposición Universal de Barcelona, Setiembre 1887 - Abril 1888. Lt. Forasté. Barcelona (color). B-IV. Inv.G: 7.339. 59x41,4 cm. (al taller de restauració)*".¹⁰²
- En el 1987, el Palau de la Virreina es va organitzar l'exposició "*Barcelona entre dues exposicions: 1888-1929*", del 19 de gener al 29 de març. Per aquesta exposició es va lliurar en préstec el mateix que en l'anterior: "*Plànol de l'Exposició de 1888 (B-IV. Inv.G: 7.339)*".¹⁰³
- En el 1988, per l'exposició "*Homenatge a Lluís Domènech i Muntaner*", organitzada per la Fundació Caixa de Barcelona, es va sol·licitar l'Auca de la Exposició Universal de 1888 i plànols de l'Hotel Internacional: *expedient de Governació D-484/1887*¹⁰⁴
- En el 2022, es va organitzar "*L'Exposició Universal de 1888: Barcelona en el concurs de les nacions*", dins de la XVII Mostra de Documents de l'Arxiu Municipal Contemporani.¹⁰⁵

b. Publicacions¹⁰⁶:

- En el 1888 es va publicar el llibre escrit José María Serrate, entre altres "*Estudios completos sobre la Exposición Universal celebrada en Barcelona el año 1888 y publicados en el Diario Mercantil*".

⁹⁹ "Registre d'Entrada de Documents". 1957-1974. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰⁰ "Exposició 1888", del 1960. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰¹ "Informe sobre estructura, funcions i equipament de l'AHCB", de 1965. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰² "Barcelona 1888-1939". Hayward Gallery de Londres. Des del novembre de 1983 fins el gener de 1984", de 1983. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰³ "Barcelona entre dues exposicions: 1888-1929". Palau de la Virreina. Barcelona. 19 de gener al 29 de març de 1987. Servei d'Exposicions de l'Ajuntament de Barcelona. Préstec de documents." 1987. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰⁴ Full per l'assegurança, dels documents sol·licitats a l'Institut Municipal d'Història en motiu de l'exposició, el 1989. Arxiu de Gestió de l'AMCB.

¹⁰⁵ Extret de la biografia de J. Molet, en el seu llibre de 2023, i de l'experiència pròpia.

¹⁰⁶ Catàleg de Biblioteca i Hemeroteca de l'AHCB i Memòries de l'AMA, AMB i AMCB del 1991 al 2022.

- En el 1889 Saturnino Lacal va escriure *“El Libro de Honor. Apuntes para la historia de la Exposición Universal de Barcelona”*.
- Al voltant de 1913, es va escriure el llibre *“A la gloriosa memòria del insigne patrici Francisco de P. Rius i Taulet: amb motiu de la solemne commemoració del XXV aniversari de la Exposició Universal de Barcelona de 1888.”*, de Joaquim, Ayné Rabell.
- En el 1976, Josep Maria Garrut va escriure el llibre *“L'Exposició Universal de Barcelona de 1888”*, per encàrrec de la Delegació de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.
- En el 1988, es va publicar el llibre *“Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888”*, editat per la UPC, resultat del treball de recerca dirigit per Pere Hereu i Payet, en commemoració del Centenari de l'Exposició Universal.
- També en el 1988, es va publicar el llibre *“Exposició Universal de Barcelona: llibre del centenari, 1888-1988”*, per la Comissió Ciutadana per a la Commemoració del Centenari de l'Exposició Universal de Barcelona de l'Any 1888, L'Avenç.
- En el 2010, dins el marc del Seminari d'Història, es va publicar el llibre *“Eugenio R. Serrano de Casanova i l'Exposició Universal de Barcelona”* de Prados Tizón, Juan, editat per l'Arxiu Històric de la Ciutat; el número 25 dels *“Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona.”*
- En el 2015, es va publicar el llibre de Judith Urbano Lorente *“La Barcelona eclèctica: l'arquitectura d'August Font i Carreras (1845-1924)”*.
- En el 2023, es publica el llibre de Joan Molet *“Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona 1888. Una mirada a través dels fons de l'Arxiu Municipal Contemporani.”*

c. Treballs de recerca: ¹⁰⁷

- En la memòria de 1999 es fa referència a una Tesi Doctoral sobre el Cafè-Restaurant de Lluís Domènech i Muntaner.
- En la memòria del 2001 fan referència al *“Treball d'investigació sobre mosaistes italians que van treballar o van ser expositors de l'Exposició Universal de 1888”*.
- En el 2009, el fons de l'Exposició Universal de 1888 va tornar a ser font d'informació d'un treball d'investigació sobre l'Exposició Universal del 1888.
- En el 2013-14, el fons va ser objecte del Treball Final de Màster d'Isaura Solé Boladeras, *Ephemera al voltant de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Una aproximació a la*

¹⁰⁷ Memòries de l'AMA, AMB i AMCB entre els anys 1991 i 2022. Biblioteca de la sala de consulta de l'AMCB i Arxiu Municipal de Barcelona [en línia] i Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia].

impremta de Barcelona de l'últim quart del segle XIX, del Màster en Biblioteques i Col·leccions Patrimonials de la Universitat de Barcelona.

- En el 2022 es va realitzar un treball de recerca sobre l'Hivernacle de la Ciutadella.

d. Altres:

- En el 1929, en el registre d'entrada de documents, apareix una sol·licitud per a fotografiar documents de l'Exposició Universal de 1888.¹⁰⁸
- En el 1991, l'Institut Municipal d'Història i TVE varen signar un conveni per poder filmar documentació de l'Arxiu per un programa sobre exposicions universals.¹⁰⁹
- En el 1995-96, l'Institut Municipal d'Història va organitzar el Seminari d'Història de Barcelona, dins el qual es va impartir el curs *Fonts Municipals per a l'estudi de l'urbanisme barceloní a l'època contemporània, 1830-1995*. Com a part d'aquest curs, Fina Solà va presentar *La documentació generada per les exposicions de 1888 i 1929 i pels Jocs Olímpics de 1992*.¹¹⁰
- En el 2013, Joan Molet va organitzar el Cicle de conferències "Noves visions sobre l'Exposició Universal de Barcelona, en el marc del 125è aniversari de l'Exposició."¹¹¹

2.6 Estat Actual del fons

2.6.1 Volum i instal·lació

El fons de l'Exposició Universal de 1888, segons la descripció actual, té un volum de 347 unitats d'instal·lació i 10 volums, amb dates extremes des del 1885 al 1892.¹¹²

Es troba instal·lat fonamentalment en la 3ª planta del dipòsit de la seu central de l'AMCB, en la que hi trobem 342 unitats d'instal·lació i 1 llibre de registre solt, entre les UI 42622 i 42623; en la 6ª planta, hi trobem 2 unitats d'instal·lació més; i en la 7ª planta, hi ha instal·lats 16 llibres de registre, comptabilitat i recull de premsa i 1 lligall amb documents de comptabilitat, que a efectes pràctics el podem considerar com un altre dels llibres de comptabilitat. La suma total és de 344 unitats d'instal·lació i 18 llibres.

¹⁰⁸ "Registre d'Entrada de Documents". 1928-1933. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹⁰⁹ "Conveni amb TVE per a la filmació de material de l'AHCB per al programa "Exposiciones Universales"". 1991. Arxiu de Gestió de l'AHCB.

¹¹⁰ Segons entrevista amb Fina Solà Gasset, qui va treballar a l'AMA entre el 1995 i 1998 i va inventariar la documentació del fons institucional de l'Exposició Universal de 1888, mentre encara es trobava al dipòsit de pre-arxivatge al carrer Ciutat de Granada 106.

¹¹¹ Extret de la biografia de J. Molet, en el seu llibre de 2023, i del fulletó del mateix cicle de conferències, conservat per Marina, una persona que hi va assistir i qui ens l'ha mostrat en motiu del present TFM.

¹¹² Informació extreta de la pàgina web de l'AMCB i de la introducció del llibre de Molet (2023), pg. 13

En analitzar amb més detall les 344 unitats d'instal·lació, observem que 308 son capses d'arxiu de dimensions estandarditzades Din-A4 i prolongat; 4 son capses de format especial en les que hi trobem el "*Libro de Honor*" de Saturnino Lacal, dos volums de l'enquadrernació del diari "*La Exposición. Órgano Oficial*", propaganda d'expositors i llibres de registre; 22 son gruixuts lligalls amb tapa dura protegits en capses obertes; i 10 son capses de molt gran format i pesades, que contenen el "*Llibre d'Or*" i les col·leccions de reculls de premsa internacional que va cobrir l'Exposició. Aquestes deu últimes capses corresponen als deu volums dels que fa referència la descripció inicial del volum del fons de l'Exposició Universal de 1888.

La numeració de les unitats d'instal·lació en la 3ª planta va del 42513 a la 42849, acompanyades de les capses 51669 i 57265; en la 6ª planta trobem les unitats d'instal·lació 46924 i 46925; en la 7ª planta la numeració dels llibres va del 2836 al 2849 i del 3553 al 3555.

Observem que les unitats d'instal·lació prèvia i posterior a les del fons, en la 3ª planta, son la 42512 i la 42552, per tant, les numeracions extremes del fons en aquesta planta haurien de correspondre's amb l'interval 42513 - 42851, incloses, en comptes d'acabar en la 42849.

En repassar amb deteniment les numeracions, detectem duplicats en els números **42806**, **42840** i **42841**. També detectem duplicats en les unitats d'instal·lació **51669** i **57265** que es troben a la 3ª planta, amb les capses d'un altre fons situades en el lloc que els correspon per numeració, en la 5ª planta. Això vol dir que tenim 5 duplicats i 2 números sense assignar.

Observem la confusió de numeració en els inventaris. En les còpies de l'inventari de Pere Hereu i equip, que contenen els números d'UI i la signatura topogràfica, en la pàgina 317 a dalt de tot s'indica l'interval 42843-42851, però en canvi s'assignen individualment els números entre el 42841 i 42849 a cada volum respectivament. L'inventari del 2012, també assigna els números entre el 42841 i 42849 pels volums de premsa.

Recomanem revisar la numeració per evitar els duplicats, primer resolent els números que resten per assignar dins l'interval del fons 42513-42851 i després plantejant la creació de números "bis" o l'assignació de números lliures del total del dipòsit, encara que s'instal·lin en la 3ª planta amb el gruix del fons; la signatura topogràfica permetrà la seva recuperació. Es podria revisar el contingut de les unitats d'instal·lació per tal d'analitzar si es poden compactar.

Detectem que un dels volums de gran format té una etiqueta enganxada en el seu llom amb la numeració d'una altra unitat d'instal·lació; es podria revisar si dos volums estan intercanviats, tot i que aparentment cadascun ocupa el lloc que li correspon en la seqüència de números; o simplement treure l'etiqueta del llom per evitar confusions alhora de retornar el volum a la seva capsa.

En relació a la instal·lació actual de les capses de molt gran format i pesades, aquestes es troben a la balda superior d'uns compactes de la planta 3^a, al voltant d'una alçada de 2 metres

respecte el terra, i ocupen les dues estanteries del mòdul del compacte, degut a la seva dimensió; tant la seva posició elevada, i a cavall de dues estanteries, com la seva dimensió i pes dificulten el seu accés i, per tal d'evitar accidents, requereixen d'una manipulació amb molta precaució i entre dues persones.

2.6.2 Estat de conservació

En general, les unitats d'instal·lació es veuen en bon estat i s'observa que s'han dut a terme algunes actuacions de conservació en les de gran format, les de format especial, els grans lligalls en caps oberta i les 4 primeres unitats d'instal·lació del fons, ja que les seves capses son grises de qualitat de conservació. La resta son capses de cartró gruixut amb reblons i capses d'arxiu de més o menys qualitat; les capses 42642 en la planta 3^a i les capses 46924 i 46925, en la 6a planta, son de qualitat molt senzilla.

La documentació es troba en diferents estats de conservació, en general, trobem molt suport paper en condicions de fragilitat i en certs casos trencadís. Es pot interpretar que originalment la documentació estava agrupada en lligalls i que, en molts casos, devien ser més voluminosos que les capses d'arxiu, motiu pel qual es van haver de desfer per dividir el seu contingut. Trobem diverses capses amb el mateix títol i en una d'elles, el rastre del que devia ser el llom del lligall original que abraça la documentació i en la/les següent/s, la resta de documentació amb un lligall de protecció fet *a posteriori* o la documentació solta.

En molts casos la documentació es troba solta i sense protecció, fet que la deixa vulnerable de ser malmesa en la seva manipulació, i en determinats casos es troba desordenada, potser per causa d'una manipulació en consulta poc curosa. S'ha procedit a fer una petita i parcial col·laboració de conservació preventiva, amb el consentiment i suport de l'equip de conservació i restauració de l'AMCB; una protecció mínima de la documentació que s'ha detectat vulnerable i l'ordenació dels documents, quan s'ha considerat necessari.

Hi ha molta documentació de format més petit que un Din-A4, entre ella bitllets de loteria, passis d'entrada, propaganda d'expositors i productes, etc., que en molts casos estan lligats amb cordills o trossos de paper o embolicats formant diversos paquets, que podrien ser resultat d'actuacions d'origen; també en trobem dins de sobres de l'Institut Municipal d'Història, de l'Arxiu Històric o de l'Arxiu Administratiu i actuacions més recents de conservació en les que els documents estan protegits amb fundes i camises.

La documentació de les unitats d'instal·lació de la 6ª planta està força bruta; aparentment és la documentació més perjudicada, i fins i tot en la capsa 46925 trobem un sobre amb documentació en molt males condicions, possiblement infectada.

El “*Llibre d’Or*”, volum de gran format i molt pesat, en general es troba en molt bon estat, tot i que té una de les tanques metàl·liques trencada.

Els volums de recull de premsa, tot i que es veu alguna actuació de restauració de les seves pàgines, es troben en un estat important de fragilitat.

El fons conté una gran quantitat de plànols, de diferents formats i mides i pràcticament tots ells plegats, sovint amb poca cura, i en la majoria dels casos cosits dins un lligall o amb marques d’haver-ho estat. Molta part d’ells son cianotípies sobre paper, que son còpies de plànols originals, amb algun cas de cianotípia sobre tela, que sembla ser que és una raresa¹¹³. També trobem plànols i croquis originals sobre tela i paper vegetal. Els plànols corresponen a les obres dels pavellons i construccions que van ser seu de l’Exposició Universal, tant d’emplaçament general com de construccions concretes, projectes no executats, plànols de distribució d’expositors i diversos esbossos i perspectives. Es podria plantejar la seva instal·lació en mobiliari horitzontal per afavorir la seva preservació, ja que les condicions del seu plegat els fan vulnerables a ser malmesos en la seva manipulació.

2.6.3 Instruments arxivístics existents

Els instruments de descripció i recuperació de la informació de que disposa son múltiples:

1. L’inventari “*Exposició Universal de Barcelona 1888. Primera fase de l’estudi. Inventari i classificació del material existent referent al certamen. Febrer 1987*”, dirigit per l’arquitecte Pere Hereu i Payet. Es tracta d’un inventari entre exhaustiu i incomplet, molt voluminós, en suport paper i enquadernat, resultat del buidatge d’informació que va fer un equip multidisciplinari per a l’exposició i publicació d’un llibre, en commemoració del centenari de l’Exposició Universal. Conté la memòria del buidatge d’informació i la relació de documentació relacionada amb l’Exposició Universal de 1888 provinent d’altres fons, gravats i fotografies, premsa i bibliografia.
2. Les fotocòpies del mateix inventari, concretament del capítol 3 corresponent a la documentació pròpia del Fons, amb correccions i notes manuscrites fetes pel personal de l’AMCB, en les que s’indica les unitats d’instal·lació i signatura topogràfica actuals.
3. La digitalització de les fotocòpies del mateix inventari, del 2021, amb OCR (Optical Character Recognition), que permet el reconeixement de paraules i la cerca automàtica.
4. La transcripció exacta en un fitxer *Word* del mateix document digitalitzat, del 2023.

¹¹³ Comentari fet pel personal de conservació i restauració de l’AMCB.

5. La Relació de transferència del Fons, amb el nº13/92, provinent de l'Arxiu Històric; trobem l'original de 1992 i la seva transcripció a un fitxer *Word*. El número d'unitat d'instal·lació és correlatiu de l'1 al 352 i la signatura topogràfica correspon a l'Arxiu Intermedi.
6. L'inventari de la documentació recuperada del Dipòsit de l'Antic Hospital de la Sta. Creu i ja instal·lada en les plantes 5a i 7a de la seu central de l'AMCB, del 2002; informa de la signatura topogràfica i unitat d'instal·lació. Inclou 5 unitats d'instal·lació corresponents al Fons que no constaven en els anteriors inventaris.
7. "*Inventari de la documentació del fons institucional de l'Exposició Universal de Barcelona 1888 (AMCB)*", del 2012, en paper i fitxer *Word*. Es tracta d'un inventari de contingut per unitat d'instal·lació, de descripció incompleta, amb la unitat d'instal·lació i signatura topogràfica actuals. Inclou les unitats d'instal·lació de les plantes 5a i 7a.
8. Fitxes manuscrites dels documents microfilmats i digitalitzats. En general, corresponen a plànols de les obres que es van dur a terme per l'Exposició Universal; cadascuna de les fitxes conté la relació dels documents microfilmats i/o digitalitzats d'un mateix projecte i poden existir més d'una fitxa pel mateix projecte, així com més d'un microfilm o digitalització d'un mateix document.
9. Un fitxer *Excel* amb la relació dels documents digitalitzats per la publicació del llibre de Joan Molet, del 2023.
10. La descripció general del fons i de 5 documents en el gestor d'expedients *Albalá*. El fons està codificat amb el codi de classificació AMCB2-003/Z101.

3 Quadre de Classificació del Fons

3.1 Concepte de Classificació i el Principi de respecte a la producció natural

“Clasificar [des de la perspectiva arxivística] consiste en agrupar jerárquicamente los documentos de un fondo mediante agregados o clases, desde los más amplios a los más específicos, de acuerdo con los principios de procedencia y orden original”.¹¹⁴

La classificació és un procés arxivístic que té com a finalitat estructurar els documents d'un fons, mitjançant la identificació dels tipus de documents i les relacions existents entre ells, per tal d'organitzar-los en una estructura jeràrquica i lògica, el Quadre de Classificació.

El Quadre de Classificació és l'instrument clau de l'Arxivística, que condiona la resta d'instruments fonamentals, com són la descripció, el calendari de conservació i el control sobre l'accés, entre altres. Aquesta estructura ha de proporcionar la informació suficient per orientar les cerques amb exclusivitat de resultats; totes les unitats arxivístiques i totes les sèries documentals que formaran el sistema de classificació, tenen assignada una única ubicació conceptual possible.¹¹⁵

La classificació, eix de la funció arxivística, es defineix per les següents característiques:¹¹⁶

1. *Vincular* els documents i les seves agrupacions, des de la peça simple fins el nivell superior d'agrupació, el fons, a partir de les seves relacions existents.
2. *Denominar* els documents de manera consistent, estable, exclusiva i inequívoca, a partir de la identificació de la seva tipologia.
3. *Recuperar* tots els documents relatius a una activitat i/o funció, a partir de la denominació de les sèries, que constitueix l'encapçalament d'autoritat més fiable.
4. *Assegurar* la protecció, accés i ús adequats dels documents, mitjançant l'assignació de permisos i nivells d'accés segons les agrupacions i categories.
5. *Conservar* els documents durant els períodes de retenció establerts en els processos d'avaluació i tria, els quals s'apliquen sobre les sèries.

Recuperem, doncs, el Principi de proveniença, tractat anteriorment, i afegim dos altres principis fonamentals de l'Arxivística, el Principi de respecte a l'ordre originari i el Principi de respecte a l'estructura arxivística. Aquests tres principis són les tres cares del Principi de respecte a la

¹¹⁴ Cruz Mundet (2019) pg.221-222

¹¹⁵ Extret de Cruz Mundet (2019) pg.215-216

¹¹⁶ Ídem, pg.227-228

producció natural, com defensa Antonia Heredia, qui explica que aquest principi estableix la “*relació natural i inseparable dels documents amb el seu origen de producció*”.¹¹⁷

L'origen del Principi de respecte a l'ordre originari, o *Registraturprinzip*, prové de la pràctica arxivística prussiana, en la que en 1881 es va completar l'aplicació del Principi de provenença amb la instrucció de deixar els documents d'una mateixa provenença de la mateixa manera que les oficines els conservaven, inclosos els instruments de cerca.¹¹⁸ “*Because organization also expresses the individuality of an office [...], it is this element which enables the Principle of Registratur to be applied by archivists in describing not merely the source of archival documents, but their very identity*”. (Miller, 1997, pg.105)

En les conclusions de la seva tesi, Miller proposa la definició del concepte *Registratur* com “[...] *the regulated processing of business matters in the form of the documents generated by these matters. The regulation ensures that the processing is coherently articulated and consistent with the purposes of the office.*” (Miller, 1997, pg.106)

La primera cita defensa que la individualitat d'una entitat s'expressa també en la seva organització i que el respecte d'aquesta organització revela la identitat de l'entitat. En la segona, la definició de *Registratur* ens parla de com els assumptes del negoci, que podem assimilar com les funcions i activitats, donen forma als documents, i entenem que els organitza, agrupa i ordena, i de com la regulació de la consignació d'aquests assumptes assegura la coherència i la concordança amb la missió de l'entitat.

En aquesta definició del *Registraturprinzip*, identifiquem el Principi de respecte a la producció natural, ja que entenem que tots dos principis consideren els documents d'un fons com el resultat de l'exercici de les funcions i activitats pròpies de l'organisme productor, portades a terme per les seves estructures administratives internes, les quals els confereixen l'organització, agrupació i ordre seqüencial corresponents al seu desenvolupament i que son reflex de les relacions internes i externes, de dependència i jerarquia, i amb el seus contextos.¹¹⁹

L'estructura del Quadre de Classificació d'un fons, per tant, hauria de permetre reconèixer aquesta identitat i individualitat del seu origen de producció, per tal de permetre la recuperació

¹¹⁷ Informació extreta del capítol “Fonaments teòrics” de Laureà Pagarolas i Ramon Planas del *Manual d'Arxivística*, 2009, pg. 39, en el que citen a Antonia Heredia Herrera.

¹¹⁸ Informació extreta de la tesi de Thea Miller “*The German Registratur*”, 1997, en la que revisa el concepte de *Registratur*, del que prové el Principi de respecte de l'ordre originari, *Registraturprinzip*, per tal d'oferir una millor comprensió del terme i del principi, fonamentals a Alemanya i poc entès fora d'ella.

¹¹⁹ Elaboració inspirada en la informació del *Tema 1.2: Principis, normes i terminologia*, de la línia formativa *Introducció a l'Arxivística*, impartida per Irene Brugués, curs 2021-22. Màster en Arxivística i Gestió de Documents. ESAGED, actualment Escola FUABformació. UAB.

dels seus documents, així com la informació intrínseca del propi document i la informació extrínseca provinent de les relacions del document amb el seus contextos i amb el fons.¹²⁰

3.1.1 Concepte de Quadre de Classificació

El Quadre de Classificació va ser definit per Roberge com *“una estructura jeràrquica i lògica [...] que organitza intel·lectualment la informació i que permet situar els documents en les seves relacions dels uns amb els altres [...] és un modelador d'informació, irremplaçable per un índex, per més sofisticat que sigui.” “[...] permet la identificació i agrupació física o intel·lectual dels documents, i també llur recuperació pel personal de l'organització”*.¹²¹

Les normes ISO 15489-1 (2016) i ISO 30300 (2020) defineixen el Quadre de Classificació com l'eina per associar els documents amb el context de la seva creació.¹²²

Per elaborar el QdC hem de considerar tres elements bàsics, segons explica Cruz Mundet¹²³ sobre els criteris de T. R. Schellenberg: les accions, l'estructura orgànica i els assumptes o matèries. D'aquests elements en deriven els tres sistemes de classificació que estableix el mateix autor: funcional, orgànic i per matèries. A continuació se'n exposa una síntesi:

La classificació funcional és aquella en la que les funcions de l'organisme productor del fons son l'element pel qual s'organitza la classificació. Els documents s'agrupen conceptualment segons la funció de la que en son resultat i aquestes son les sèries documentals del sistema. Les relacions de dependència i jerarquia entre funcions han de representar-se en l'estructura.

La classificació orgànica és aquella en la que l'estructura orgànica de l'entitat i les seves divisions administratives son l'element pel qual s'organitza la classificació. El Quadre de Classificació representa l'organigrama de l'entitat i, internament de cada unitat administrativa, la documentació s'organitza segons l'ordre establert per aquesta.

La classificació per matèries és el resultat de l'anàlisi del contingut dels documents i l'agrupació de la documentació segons els assumptes o matèries de les que tracta. Aquest sistema és absolutament subjectiu i el descartem com a sistema a considerar, pel fet d'ignorar l'origen de producció, relacions i context, amb la conseqüent pèrdua d'informació bàsica.

¹²⁰ Diversos autors defensen el respecte a la provenença, a la seva organització, als processos funcionals i estructures internes i a les relacions amb el context i amb el conjunt del fons com la base de la classificació. Cruz Mundet (2019) pg.220-221

¹²¹ Definició a partir de les cites de Roberge, de 1990 i 1992 respectivament, extretes de Cruz Mundet (2019) pg.228, i de la *Unitat 1: Idees principals: Sistemes de classificació*, de la línia formativa *Sistemes de classificació i arxiu*, impartida per Francesc Giménez Martín, curs 2021-22. Màster en Arxivística i Gestió de Documents. ESAGED, actualment Escola FUABformació. UAB.

¹²² Cruz Mundet (2019) pg.228

¹²³ Síntesi de la informació extreta de Cruz Mundet (2019) pg.222-233

Considerem, en canvi, un parell de sistemes híbrids, orgànic-funcional i funcional-orgànic, que es basen en unes estructures en les que els nivells superiors reproduïxen l'organigrama i en els nivells inferiors les funcions i a l'inrevés, respectivament.¹²⁴

El més o menys recent sistema de classificació vinculada o orientada a processos s'està obrint camí en l'arxivística, binomi ja de la gestió documental, sobretot en les noves implementacions de sistemes de gestió documental, amb l'objectiu d'automatitzar de manera integral les activitats d'un organisme i de sistematitzar i normalitzar aquesta automatització des de l'origen de la producció documental.

Els processos són el que fan les organitzacions per generar els seus productes i serveis, i aquests, han de ser normalitzats, així com els documents que en resultaran, a partir de la redacció dels corresponents procediments. La identificació de processos en aquest sistema coincideix amb la identificació de sèries en els altres i els documents també són la materialització de cada pas, en aquest cas, d'un procés. La classificació vinculada a processos adopta la praxis i terminologia del control de documents del sistema de qualitat, en el que s'inclou la reenginyeria de processos, el disseny normalitzat de documents, el catàleg de processos, el catàleg de documents i el control de flux documental.¹²⁵ L'avantatge d'aquest sistema respecte els anteriors és la capacitat de descriure la producció transversal de documents i les relacions entre processos o funcions.

En el present treball anomenem l'existència d'aquest sistema, sense més intenció que la de donar-li el seu lloc entre els sistemes de classificació. Per l'elaboració de la proposta de QdC, s'escollirà i justificarà l'elecció d'entre els anteriors sistemes de classificació.

Per elaborar un QdC per a un fons tancat, el procés d'estudi serà el següent:¹²⁶

1. Estudi de la institució, les tipologies i legislació
2. Anàlisi dels inventaris històrics
3. Selecció dels nivells jeràrquics
4. Elaboració del Quadre de Classificació

¹²⁴ Informació extreta del punt 2.3 *Tipus de quadres* de la Unitat 2. *Teoria previa*, de la línia formativa *Sistemes de classificació i arxiu*, impartida per Francesc Giménez Martín, curs 2021-22. Màster en Arxivística i Gestió de Documents. ESAGED, actualment Escola FUABformació. UAB.

¹²⁵ Síntesi de Cruz Mundet (2019) pg. 128-130

¹²⁶ Extret del capítol *Tècniques de tractament documental*, de Cermeno, Coll, Martínez i Tarraubella, del Manual d'arxivística i gestió documental (2009) pg.141

3.2 Estudi d'un Quadre de Classificació de referència

Per tal d'aproximar-nos a la proposta de Quadre de Classificació, estudiem un cas molt proper al fons de l'Exposició Universal de 1888. Es tracta del seu germà, el Fons Institucional Exposició Internacional del 1929, també custodiat a l'AMCB.

Tots dos fons són el resultat documental de l'organització d'una Exposició, Universal la del 1888 i Internacional la del 1929, a Barcelona. A la vegada, es troben custodiats en el mateix centre d'arxiu i comparteixen molta part d'història arxivística; tots dos han estat a l'Arxiu Municipal d'Història i al dipòsit de l'Antic Hospital de la Santa Creu i van ser transferits a l'Arxiu Municipal Administratiu en dates properes.¹²⁷

En el transcurs del anys, des de que són a l'Arxiu Municipal Administratiu, actual Contemporani, i fins a l'actualitat, se'ls ha considerat un conjunt inseparable; prova d'aquesta afirmació és la constant referència de tots dos fons, com si en fossin un, a totes les memòries de l'AMA, posterior AMCB.¹²⁸ Alhora, en el Seminari d'Història de Barcelona, organitzat per l'Institut Municipal d'Història, el 1995-96, es van presentar tots dos fons, juntament amb el fons dels Jocs Olímpics de 1992, en el curs *Fonts Municipals per a l'estudi de l'urbanisme barceloní a l'època contemporània, 1830-1995*.¹²⁹

Malgrat la seva unió conceptual, el tractament del fons de l'Exposició Internacional del 1929 es va prioritzar a la del fons de l'Exposició Universal de 1888. Això ens permet estudiar el seu tractament i Quadre de Classificació com a referent per a la proposta que presentem.

3.2.1 El QdC del Fons Institucional Exposició Internacional de 1929

El fons institucional Exposició Internacional de 1929, està descrit com la *"Documentació generada pels organismes encarregats de l'organització d'aquesta exposició. Abasta documentació des de l'any 1913 fins al 1934, amb un volum total de 316 unitats d'instal·lació i 1 volum. [...] Dins d'aquest fons, a més de les actes de la junta directiva, del comitè executiu i de les diferents comissions, també es conserven les sèries referides als aspectes següents: correspondència, projectes d'obres executades, gestió econòmica, contractes dels pavellons, estadístiques i resums relatius a l'activitat expositora, recull de premsa, llibre d'honor i diferents publicacions coetànies"*.¹³⁰

¹²⁷ Informació adquirida en la pròpia recerca de la història arxivística del Fons Institucional de l'Exposició Universal de 1888, per aquest TFM, Arxius de Gestió de l'AHCB i de l'AMCB

¹²⁸ Informació adquirida en la pròpia recerca per aquest TFM, de les memòries consultades de l'AMB i de l'AMA-AMCB, des del 1991 al 2022.

¹²⁹ Segons entrevista amb Fina Solà Gasset, qui va preparar i impartir la sessió del curs esmentat.

¹³⁰ Extret de la pàgina web de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

Com comprovem per la descripció del fons, tant el volum com el contingut del fons son molt propers als del fons de l'Exposició Universal de 1888.

L'Exposició Internacional de 1929 també va ser resultat d'una primera fase d'organització d'una exposició fallida; el 1917 estava prevista la celebració d'una exposició d'indústries elèctriques, la qual va ser anul·lada per la situació política nacional i internacional del moment i transformada en una exposició de caràcter més general, ja que així ho va permetre i propiciar el ràpid desenvolupament tecnològic de la indústria i d'altres camps; el 1924 es va fer la reestructuració de l'organització de l'esdeveniment, sense deixar de banda el que ja s'havia gestionat per l'exposició que havia de celebrar-se el 1917.¹³¹

De la mateixa manera que amb el fons de l'Exposició Universal de 1888, l'organigrama del productor, l'estructura dels òrgans encarregats de l'organització de l'Exposició Internacional del 1929, es configura a partir de la reestructuració del 1924, que és, efectivament, la composició de l'entitat que es va encarregar d'organitzar i desenvolupar l'esdeveniment.

En la proposta de Quadre de Classificació que es va fer pel Fons Institucional Exposició Internacional de 1929, es va optar per elaborar un QdC específic pel fons, ja que la documentació va ser produïda en l'organització d'un esdeveniment concret, en l'espai i temps, sense vinculació directe amb altres fons, i de classificació orgànica-funcional, en la que les seccions representen l'estructura bàsica de l'entitat i les sèries, les funcions que cadascun dels òrgans desenvolupava.¹³²

Observem que la proposta que presenten estructura el QdC a partir de Seccions i Sèries. Des de 1995¹³³ i encara vigent, el Patrimoni Documental Municipal de l'Ajuntament de Barcelona es gestiona seguint el Sistema AIDA, Sistema d'Administració Integral dels Documents i del Arxius¹³⁴, que és anterior a la norma ISAD(G) (1998) i NODAC (2007). Tot i ser equivalent a aquestes normes, divergeix en algun punt i nomenclatura. Les Seccions, en aquest cas, serien l'equivalent als Grups de sèries que estableix la NODAC.

En el "*Quadre de Classificació Uniforme de Documents*" del Sistema Municipal d'Arxius de Barcelona, entès com el QdC general del fons de l'Ajuntament de Barcelona, la jerarquia dels nivells de descripció son, pel nivell 1: Secció, pel nivell 2: Subsecció i pels nivells 3, 4 i 5: Sèrie; a part de les subdivisions uniformes i nominals, que son d'aplicació a totes les Seccions, i les específiques, que son d'aplicació a partir d'un nivell jeràrquic concret.

¹³¹ Síntesi de la introducció del document de proposta de QdC pel Fons Institucional Exposició Internacional de 1929, elaborat per l'AMCB l'any 2006.

¹³² Síntesi del punt "*El Quadre de Classificació de l'Exposició Internacional del 1929*", del document de proposta de QdC pel Fons Institucional Exposició Internacional de 1929, elaborat per l'AMCB el 2006.

¹³³ Segons la memòria de l'AMB del 1995, és en aquest any que s'inicia l'aplicació del Sistema AIDA i es fa la normalització i unificació del QdC Uniforme.

¹³⁴ Memòria de l'AMCB del 2018. Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]

Entenem, doncs, que en l'elaboració d'un QdC d'un dels fons de l'AMCB, que és un dels centres d'arxiu del Sistema Municipal d'Arxius, tot i tractar-se d'un QdC específic per un fons concret sense vinculació directe amb altres fons del mateix centre, es fes servir la nomenclatura del Sistema AIDA, de vigent aplicació en el 2006 i actualment.

La proposta de Quadre de Classificació es va estructurar en 4 Seccions, que corresponen al primer nivell de descripció, 11 Sèries de segon nivell i 15 Sèries de tercer nivell. L'estructura va quedar de la següent manera:

SG – ÒRGANS DE GOVERN I SECRETARIA GENERAL

- SG.10 Acció dels òrgans de Govern

- SG.20 Actes Protocol·laris i Relacions amb les Institucions

DGO – DIRECCIÓ GENERAL D'ORGANITZACIÓ

- DGO.10 Organització i Coordinació de l'esdeveniment

- DGO.11 Recursos Humans - Personal

- DGO.12 Gestió espais Exposició

- DGO.13 Organització certàmens especials

- DGO.14 Correspondència

- DGO.20 Difusió i relacions externes

- DGO.21 Relacions amb els expositors

- DGO.22 Relacions amb les delegacions

- DGO.23 Relacions amb els Comitès i Grups

- DGO.24 Publicitat

DGC – DIRECCIÓ GENERAL DE CONSTRUCCIONS

- DGC.10 Obres i serveis

- DGC.11 Obres i projectes

- DGC.12 Jardins i ornamentació

- DGC.13 Infraestructures

- DGC.20 Mobilitat i transport

- DGC.21 Gestió i control de material

AG – ADMINISTRACIÓ GENERAL

- AG.10 Gestió del pressupost

- AG.11 Pressupostos

- AG.12 Comptabilitat

- AG.13 Factures i Liquidacions

- AG.14 Resums Treballs Realitzats

- AG.20 Ingressos

- AG.30 Despeses

- AG.40 Afers jurídics

L'any 2017-18, es va revisar i ampliar el QdC i va quedar estructurat en 4 Seccions, igual que en la proposta del 2006, 25 Sèries de segon nivell, en comptes d'11, i 33 Sèries de tercer nivell, en comptes de 15.¹³⁵

L'any 2018, es va encarregar a una empresa externa el tractament del fons, la descripció total del fons al Gestor d'Expedients *Albalá* i la revisió i ampliació del QdC, per tal d'adaptar-lo a la realitat de la documentació existent.¹³⁶ L'estructura del Quadre de Classificació definitiu va ser ampliat a 7 Seccions, reduït a 17 Sèries de segon nivell i ampliat a 77 Sèries de tercer nivell.

Per l'estudi del QdC de referència utilitzarem la primera versió del 2006, que és la que hem reproduït; considerem que el context de la seva elaboració és el que més s'assimila al context d'elaboració de la proposta que presentem; en ambdós casos el QdC presentat és el primer que s'elabora per cadascun dels fons i es proposa a partir de la revisió ràpida de la documentació física i de l'anàlisi dels inventaris existents.

Observem que el QdC s'estructura, com hem dit, en tres nivells de descripció, a partir de quatre seccions que corresponen als quatre grans òrgans de l'entitat, i les sèries de dos nivells que es despleguen per cada secció i que corresponen a les funcions que cada òrgan portava a terme; la descripció de les sèries es fa a alt nivell, definint sèries prou genèriques per incloure tota la documentació i alhora prou concretes per identificar fàcilment les funcions bàsiques a les que fa referència.

La codificació de les seccions correspon a les inicials del nom de cada òrgan, amb la particularitat de la primera secció, que identifica la Secretaria General com l'òrgan que vehicula les actuacions dels Òrgans de Govern¹³⁷ i per això utilitza les inicials d'aquesta pel codi; per les sèries s'utilitza una codificació alfanumèrica, en la que les lletres son les inicials que identifiquen cada secció i els números estan formats per dos dígit, que segueixen un ordre correlatiu en les desenes per les sèries de segon nivell i un ordre correlatiu en les unitats per les sèries de tercer nivell.

3.3 Revisió i integració dels inventaris

Com a primera aproximació a la documentació del Fons, s'han localitzat els inventaris existents, s'han analitzat i comparat i s'ha integrat la seva informació en un sol instrument de descripció; un únic fitxer *Excel* amb els camps normalitzats segons la plantilla d'ingesta

¹³⁵ Extret del fitxer "*QdC Fons Expo 1929_def.revisat2018*", de la xarxa interna de l'AMCB.

¹³⁶ Memòria final del tractament del fons institucional de l'Exposició Internacional de 1929, portada a terme per Logisdoc, entre novembre de 2018 i agost de 2019.

¹³⁷ Extret de la nota explicativa de dita secció, del document de proposta de QdC pel Fons Institucional Exposició Internacional de 1929, elaborat per l'AMCB el 2006.

d'expedients pel gestor *OpenText* de l'AMCB. Una vegada elaborat aquest inventari integrat, s'ha procedit a uniformitzar les dades i s'han estudiat per a elaborar la proposta de QdC.

Principalment son dos els inventaris que es complementen per donar-nos la màxima informació sobre la documentació del fons.

Per una banda, tenim l'inventari del 1987, elaborat per l'equip multidisciplinari dirigit per Pere Hereu, que, com ja s'ha mencionat, és entre exhaustiu i incomplet, ja que es va prioritzar certa documentació en front d'altra a l'hora de descriure, manca sovint la informació sobre la data dels documents i també, evidentment, manca tota la documentació incorporada posteriorment.

Per l'altra, l'inventari del 2012, que informa del contingut a l'engròs per unitat d'instal·lació i que inclou pràcticament totes les unitats d'instal·lació, amb la seva signatura topogràfica.

Pel que fa als altres inventaris, s'ha obviat la seva integració, ja que es tracta de còpies, transcripcions o inventaris parcials ja recollits en els dos inventaris principals.

S'ha incorporat en els camps de notes la informació sobre l'equivalència amb les unitats d'instal·lació de la transferència 13/92, la referència a les pàgines de l'inventari i part de la informació sobre els documents microfilmats i/o digitalitzats.

En la normalització i uniformització de l'inventari, han sorgit diverses casuístiques, la resolució o identificació de les quals ha permès ampliar el coneixement del fons i de la seva documentació i han aportat llum respecte el seus límits, la composició del productor i les seves funcions, els tipus de documents, irregularitats en relació a les unitats d'instal·lació i la descompensació entre descripcions.

Ahora s'ha detectat la desinformació que provoquen les descripcions per contingut de caps, o per intervals de capses sense identificar quins documents es troben en una o altra, dels famosos "*varis*", "*diversos*", "*papers de tota mena*", "*papers diversos*", etc., o per contingut diferent al títol de la caps, en general, degut a la divisió d'una unitat d'instal·lació original més gran en les resultants capses d'arxiu normalitzades, i per la identificació errònia del productor.

Els casos que s'han pogut comprovar *in situ* s'han corregit. Per exemple, s'han identificat els documents de cada unitat d'instal·lació que estava descrita per interval de capses i també els de les capses resultants de la divisió d'una UI més gran; s'han descrit aquells documents "*varis*" o similar que s'han pogut comprovar; s'han detectat les confusions de productor i s'han reduït les descripcions de contingut per unitat d'instal·lació.

3.4 Proposta de QdC del Fons Institucional Exposició Universal de 1888

La proposta de Quadre de Classificació que presentem és la primera que es fa pel Fons Institucional Exposició Universal de 1888; com ja s'ha exposat prèviament, el fons estava dotat

de diversos inventaris, entre exhaustius i incomplets, i mancat de QdC. La proposta s'elabora a partir de la ràpida revisió de la documentació del fons i, sobretot, a partir de la revisió dels inventaris existents i de la seva integració en un sol inventari, per tal d'obtenir un instrument de descripció únic i normalitzat.

El Fons Institucional Exposició Universal de 1888 està custodiat a l'AMCB, centre d'arxiu de l'Arxiu Municipal de Barcelona i, per tant, el sistema d'aplicació del centre és el que es tindrà en compte a l'hora d'elaborar la proposta.

El 1992, l'Arxiu Municipal de Barcelona *“va crear el sistema AIDA (Administració Integral de Documents i Arxius), que incorporava els elements següents: quadre de classificació funcional de documents, mètode de descripció documental, calendari de conservació, aplicació informàtica per a la documentació activa, semiactiva i inactiva”*.¹³⁸ Aquella primera aplicació informàtica va donar pas a gestors d'expedients i actualment s'està implementant *Open Text*.

El Sistema AIDA és compatible amb les normes internacionals i és de vigent aplicació en el Sistema Municipal d'Arxius.

3.4.1 Elecció del tipus de Quadre de Classificació

Per a poder escollir quin tipus de Quadre de Classificació ens funciona millor, reflexionem sobre els avantatges i desavantatges dels diferents sistemes de classificació.¹³⁹

La classificació orgànica es basa en l'aplicació directa de l'estructura i jerarquia del productor en l'estructura del Quadre de Classificació, per tant, sempre que es conegui l'organigrama de l'entitat i aquest es mantingui estable en el temps, el QdC resultarà de fàcil implementació i manteniment. La relació entre unitat orgànica i documentació és directe, amb el que es facilita la cerca, sempre que es coneguin les competències de cada unitat productora; la transversalitat de funcions i documents generats per diverses unitats productores, queden sense reflectir-se en l'estructura del QdC. Pot funcionar bé en fons històrics i tancats.

La classificació funcional, en canvi, proporciona un sistema únic per tota l'entitat, independent de la seva estructura orgànica; per tant, es manté estable encara que canviï l'organigrama i afavoreix el coneixement transversal de les funcions i activitats de l'entitat. Alhora, permet la utilització d'un llenguatge comú per les funcions i activitats compartides o equivalents entre unitats i la incorporació de noves funcions i activitats; permet la revisió i ampliació del QdC sense afectar l'estructura i, per tant, permet elaborar un QdC a nivells alts de descripció, que

¹³⁸ Arxiu Municipal de Barcelona [en línia]. Historia de l'Arxiu: El projecte d'ordenació d'arxius.

¹³⁹ Informació elaborada i ampliada, a partir del punt 2.3 *Tipus de quadres de la Unitat 2. Teoria prèvia*, de la línia formativa *Sistemes de classificació i arxiu*, impartida per Francesc Giménez Martín, curs 2021-22. Màster en Arxivística i Gestió de Documents. ESAGED, actualment Escola FUABformació. UAB.

podrà definir-se i especificar-se *a posteriori*. En general, tot i la dificultat d'implementació en una entitat en actiu, s'utilitza més en fons oberts per la seva adaptabilitat i universalitat que faciliten el manteniment. També pot funcionar en fons històrics i tancats.

Els tipus híbrids tenen els avantatges i desavantatges de tots dos, orgànic i funcional.

En el cas d'una estructura orgànica que es desplega en les funcions de cada unitat productora, necessitem l'estabilitat en el temps de l'organigrama per mantenir el QdC i un coneixement exhaustiu de les funcions que desenvolupa cada unitat per a incloure cada document i trobar el que cerquem; alhora, tot i que aconseguim adaptabilitat i possibilitat d'ampliació dins de cada unitat, queda sense resoldre les funcions compartides entre unitats productores.

En el cas d'una estructura funcional que desplega les unitats productores, es guanya flexibilitat en l'estructura i es facilita la cerca d'informació malgrat desconèixer *a priori* quina unitat desenvolupa una funció determinada, per contra, igual que l'híbrid anterior, requereix d'un coneixement exhaustiu de l'organigrama i de les funcions que desenvolupa cada unitat per a incloure cada document en el QdC. Tampoc resol les funcions compartides entre unitats.

L'Arxiu Municipal de Barcelona treballa amb la classificació funcional, tal com indica el Sistema AIDA, tot i que en casos com el que hem analitzat de referència, s'hagi optat per un QdC orgànic-funcional; el fet de ser un fons històric i tancat, amb una entitat productora amb un organigrama ben definit i estable, va propiciar l'elecció d'aquest tipus de QdC.

El Fons Institucional Exposició Universal de 1888, en canvi, tal com hem pogut observar en la investigació preliminar sobre el productor, comença amb un organigrama inicial d'estructura aparentment senzilla, tot i que extensa, i es complica amb delegacions i atribucions de funcions i poders, s'atomitza cada vegada més a mida que l'organització de l'esdeveniment avança, es reconcentren les funcions i poders en apropar-se la data d'inauguració i es tornen a concentrar encara més una vegada oberta l'Exposició, en persones individuals a les que se'ls atorga plens poders per fer i desfer.

Ens adonem de la dificultat d'escollir un Quadre de Classificació orgànic o qualsevol dels dos híbrids, per la inestabilitat de l'organigrama i per la transversalitat i solapaments de les funcions i la disgregació de la producció documental referent a una mateixa funció. En canvi, un QdC funcional permet reconèixer les funcions bàsiques que han generat els diferents documents i elaborar una estructura més o menys específica, flexible i adaptable als possibles futurs tractaments i anàlisis més exhaustius del fons, tal com es va fer amb el seu homòleg.

3.4.2 Estudi dels nivells jeràrquics

Una vegada escollit un Quadre de Classificació funcional, analitzem les funcions que van generar els documents, per tal d'establir els nivells jeràrquics i l'estructura del QdC.

La documentació del fons institucional Exposició Universal de Barcelona de 1888, com ja havíem apuntat, compren tots els àmbits de la seva organització, desenvolupament i liquidació de l'esdeveniment; des de les preses de decisió, administració interna, gestió econòmica, contractes i seguiment de les obres dels recintes, organització i logística de l'esdeveniment, activitats que s'hi van dur a terme i fins a la seva liquidació.

A partir de l'estudi del productor i la seva documentació, mitjançant la revisió ràpida de la documentació física i, sobretot, en la integració i normalització dels inventaris, observem que les funcions que *a priori* havia de desenvolupar cada Comissió respectivament, son delegades, atomitzades, reagrupades i redistribuïdes en òrgans i unitats organitzatives diferents, fet que provoca una producció disgregada de documentació referida a les diferents funcions i activitats i en reflecteix la seva transversalitat.

Prenent d'exemple el QdC del fons de referència, establim uns nivells principals en l'estructura del Quadre de Classificació, que seran el primer nivell jeràrquic i que funcionaran com a Grups de sèries; els anomenem Seccions, per tal d'adaptar la nomenclatura al Sistema AIDA. A diferència del QdC del fons de referència, en el que els principals òrgans del productor son els que defineixen les seccions, en el QdC que proposem, definim les seccions a partir de 7 funcions d'alt nivell que identifiquem com a les principals funcions i activitats del productor.

Les seccions proposades son les següents:

AO - Acció dels Òrgans Oficials de l'Exposició: Aquesta secció agrupa les funcions i activitats relacionades amb la presa de decisions, la constitució d'òrgans i unitats, les lleis i reglaments i les relacions públiques i institucionals.

AG - Administració General: Aquesta secció agrupa les funcions i activitats relacionades amb la gestió dels recursos humans, de les pròpies oficines administratives, la gestió dels accessos al recinte i serveis de suport al desenvolupament de l'Exposició, la producció d'elements informatius generals i de la difusió de l'Exposició, reculls de premsa que la va tractar mentre va estar oberta i publicacions.

GE - Gestió Econòmica i jurídica: Aquesta Secció agrupa totes les funcions i activitats relacionades amb la gestió del pressupost, el seguiment de la comptabilitat, ingressos i despeses, la liquidació i rendició de comptes i l'acció jurídica, en general, relacionada directament amb l'activitat econòmica.

GO - Gestió de les Obres i Infraestructures: Aquesta Secció agrupa totes les funcions i activitats relacionades amb la planificació, contractació, control de l'execució, recepció i liquidació de les obres i infraestructures de tota mena, tant interiors com exteriors, des dels palaus als quioscos, des de la jardineria a les decoracions, des de l'enllumenat per gas als ponts i dipòsit d'aigua.

OL - Organització i Logística de l'Exposició: Aquesta Secció agrupa totes les funcions i activitats derivades de la relació amb els expositors, la classificació de productes, la distribució dels espais i la rebuda i retorn dels objectes, productes i materials per l'Exposició.

OE - Organització d'Esdeveniments: Aquesta Secció agrupa totes les funcions i activitats relacionades amb l'organització del propi concurs de l'Exposició, activitat del jurat, premis atorgats, etc., i amb l'organització de tots els esdeveniments paral·lels que es van celebrar i proposar, com els congressos, concursos diversos, festes, etc. i els himnes, poesies i missatges d'admiració que van produir-se en el decurs dels esdeveniments i Exposició.

PA - Producció Arxivística: Aquesta Secció recull la producció d'instruments arxivístics i elements auxiliars derivats de la pròpia gestió de la documentació mentre s'anava produint i aquells generats a partir de la custòdia del fons a l'Arxiu Municipal; recull també la redacció d'informes per part dels primers arxivers municipals, derivats de l'emissió de certificats de participació i atorgament de premis i recompenses.

La codificació que s'ha emprat està inspirada en els codis alfanumèrics del QdC del fons de referència, amb la diferència de que, en el cas que ens ocupa, s'ha optat per dues inicials i tres xifres, en comptes de dues o tres inicials i dues xifres; amb aquest canvi, per una banda aconseguim uniformitzar el codi i per l'altra, solucionar les dificultats d'ampliació observades en les posteriors revisions del QdC del fons de referència. En aquell cas, el codi alfanumèric de dues xifres limitava el creixement a nou sèries per cada nivell jeràrquic, fet que va obligar a afegir una tercera xifra quan es van sobrepassar les nou sèries en el tercer nivell.

En la codificació que proposem, les Seccions, que son el primer nivell jeràrquic, amb funció de Grup de sèries i cap document assignat, s'identifiquen amb dues inicials que representen el nom de cada secció: AO, AG, GE, GO, OL, OE i PA. Les Sèries que es desplegaran a partir de cada secció, s'identifiquen amb el codi alfanumèric format per les inicials de la secció corresponent i tres xifres, la primera de les quals enumerarà les sèries del segon nivell i les dues últimes enumeraran les sèries del tercer nivell; en el cas que fos necessari, aquest codi permetria créixer fins a 9 sèries del segon nivell i fins a 99 sèries del tercer, per a cada Secció.

3.4.3 Proposta de Quadre de Classificació

AO - ACCIÓ DELS ÒRGANS OFICIALS DE L'EXPOSICIÓ

AO100 - Deliberació i Decisió

AO101 - Presentació de memòries

AO200 - Gestió interna dels Òrgans

AO300 - Relacions públiques i institucionals

AO301 - Gestió dels actes protocol·laris

AO302 - Llibre d'Or

AO400 - Lleis i Reglaments

AG - ADMINISTRACIÓ GENERAL

AG100 - Gestió dels recursos humans

AG200 - Control d'accessos i vigilància

AG201 - Gestió dels passis d'entrada

AG300 - Gestió dels serveis i consumibles

AG301 - Informació sobre lloguer de pisos i habitacions

AG400 - Gestió dels elements d'informació general, senyalística i cartells

AG401 - Producció del Reglament General, Plànol General, Guies i Catàlegs

AG500 - Gestió de la difusió, premsa i publicacions

AG600 - Gestió de les comunicacions i correspondència

AG601 - Gestió de reclamacions, queixes, frauds i incidències

GE - GESTIÓ ECONÒMICA I JURÍDICA

GE100 - Gestió del pressupost

GE200 - Gestió dels comptes, ingressos i despeses

GE201 - Gestió de les entrades

GE202 - Gestió dels lloguers i quotes

GE203 - Gestió de la Loteria de l'Exposició

GE204 - Gestió de les nòmines

GE205 - Gestió de factures i pagaments

GE300 - Liquidació i Rendició de comptes

GE400 - Acció jurídica

GO - GESTIÓ DE LES OBRES I INFRAESTRUCTURES

GO100 - Gestió dels projectes, pressupostos i plànols

GO200 - Gestió dels industrials, materials i serveis

GO300 - Control de l'execució i recepció de les obres

GO400 - Liquidació de les obres

OL - ORGANITZACIÓ I LOGÍSTICA DE L'EXPOSICIÓ

OL100 - Relació amb els expositors

OL101 - Gestió de les admissions

OL102 - Registre dels expositors i productes

OL103 - Gestió dels catàlegs i propaganda dels expositors

OL200 - Classificació i Catàleg General

OL300 - Organització dels espais i instal·lacions

OL400 - Logística de l'entrada i sortida de productes, materials i vehicles

OL500 - Gestió del tancament i desmuntatge una vegada clausurada l'Exposició

OE - ORGANITZACIÓ D'ESDEVENIMENTS

OE100 - Organització del Concurs de l'Exposició

OE101 - Configuració i actuació del Jurat

OE102 - Gestió dels premis i recompenses

OE200 - Organització de congressos, concursos, festes i esdeveniments

OE201 - Organització del Certamen Internacional de bandes, orfeons i corals

OE202 - Gestió dels Himnes, poesies i missatges d'admiració

PA - PRODUCCIÓ ARXIVÍSTICA

PA100 - Producció d'instruments arxivístics i elements auxiliars

PA200 - Gestió de sol·licituds d'informació per a emissió de certificats

4 Conclusions

4.1 Assoliment dels objectius generals i específics

Objectius:

1. Estudiar els antecedents, el productor i la història arxivística, per a comprendre l'estat actual del fons i els seus instruments arxivístics existents.
 - 1.1. Recerca sobre el antecedents del fons, el seu productor i la seva història arxivística.
 - 1.2. Anàlisi de l'estat actual del fons i els instruments arxivístics existents.
2. Actualitzar els instruments arxivístics del fons de l'Exposició Universal de 1888, per a facilitar la seva comprensió i l'accés a la seva documentació.
 - 2.1. Elaborar una proposta de quadre de classificació.
 - 2.2. Integrar i normalitzar els inventaris existents, per a obtenir un únic inventari.

El present TFM s'ha exposat en dues parts; una primera en la que s'ha desenvolupat la descripció històrica i descriptiva del Fons Institucional Exposició Universal de 1888 i dels seus contextos de creació, de producció i de custòdia; i una segona en la que, a partir de l'anàlisi de la producció arxivística, s'ha desenvolupat l'actualització dels seu instruments arxivístics, amb l'elaboració d'una proposta de quadre de classificació i la integració i normalització dels inventaris en un sol instrument, que incorpora els codis del QdC proposat.

En relació a l'assoliment dels objectius plantejats en el treball, podem concloure que s'ha donat resposta a cada un dels objectius específics, amb la conseqüent resolució dels objectius generals.

4.2 Resolució de les hipòtesis de treball

En relació amb les dues hipòtesis de treball plantejades, a continuació presentem les conclusions per a cada una d'elles:

Hipòtesi 1:

El Fons Institucional Exposició Universal de 1888, custodiat a l'AMCB, és un fons complet en sí mateix; tota la documentació que conforma el fons prové del mateix productor i pertany al mateix fons; tota la documentació del fons de l'Exposició Universal de 1888 es troba a l'AMCB.

En l'estudi de l'origen de producció dels documents del fons, identifiquem com a únic productor del fons resultat de l'organització de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, els òrgans creats especialment per a l'organització, desenvolupament i liquidació de l'esdeveniment. Tot i que ens adonem de que part de la documentació que configura el Fons Institucional Exposició

Universal de 1888, pertany al fons de l'Ajuntament de Barcelona, concretament a l'expedient número 438 de la Comissió de Governació, que correspon a la sèrie tancada *A-183 Comissió de Governació (1823/1944) [Sèrie-Nivell 4]*¹⁴⁰.

Per tant, la documentació que actualment conforma el Fons Institucional Exposició Universal de 1888, conté documentació de dos fons diferents.

En l'estudi de la seva història arxivística, en l'apartat *Eventualitats que afecten a la seva integritat*, hem exposat evidències de que, en el recorregut de la seva existència, el Fons ha patit variacions en el seu volum i de que actualment manca documentació que inicialment hauria format part del fons.

Per tant, el fons s'ha vist afectat en la seva integritat des de la seva producció fins avui.

Alhora, a partir de les consultes realitzades, coneixem de l'existència de documents susceptibles de pertànyer al fons, que es troben custodiats en altres centres d'arxiu i possibles altres localitzacions i que requeririen d'un estudi més exhaustiu. Com veïem en la teoria sobre el concepte de fons, a partir de la identificació de fraccions del fons en diferents centres d'arxiu, es podria arribar a fer una "*representación intelectual del fondo completo*"¹⁴¹

Per tant, podem concloure que el Fons Institucional Exposició Universal de 1888, custodiat a l'AMCB, és la fracció majoritària, de la *representació intel·lectual del fons complet* producte de l'organització de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.

Hipòtesi 2:

El fons Exposició Universal del 1888 requerirà combinar diferents tipologies de Quadre de Classificació per a representar la seva complexitat en una estructura senzilla i entenedora. Serà necessari combinar una classificació orgànica amb una funcional i possiblement dividir l'estructura segons les diferents fases de l'esdeveniment.

Una vegada analitzada la producció documental i les funcions de l'entitat productora, hem observat com l'estructura orgànica inicial i les àrees de competència assignades a cada unitat, son delegades, atomitzades, reagrupades i redistribuïdes en òrgans i unitats organitzatives diferents, resultant en una forta transversalitat de funcions, que ha requerit d'organitzar el quadre de classificació a partir de la identificació de funcions d'alt nivell, en comptes de representar l'estructura orgànica.

El QdC referent del seu fons homòleg, es va estructurar a partir d'una classificació híbrida, en la que en els nivells més alts es representava l'organigrama i en els inferiors les funcions; Tot

¹⁴⁰ Quadre de Classificació Uniforme de documents de l'AMCB.

¹⁴¹ Expressió extreta de Heredia Herrera (2012) pg. 22.

i que el Sistema AIDA funciona amb la classificació funcional, en el seu cas, l'estructura organitzativa de l'entitat productora era molt clara i estable i va facilitar l'elecció d'aquest tipus.

En el cas que ens ocupa, en canvi, l'elecció de la classificació funcional és precisament el que ha permès una estructura senzilla i entenedora.

En relació amb les diferents fases de l'esdeveniment, com ja hem argumentat, tota la documentació de la primera fase correspon a un altre fons i per tant deixa fora de lloc una divisió de l'estructura del QdC.

La hipòtesi 2 ha resultat errònia, ja que la classificació funcional, en el cas del Fons Institucional de l'Exposició Universal de 1888, ha permès una estructura senzilla i entenedora. Les diferents fases, en realitat, corresponen a diferents fons.

4.3 Possibles noves vies de recerca futures

El treball que presentem aspira a ser el punt de partida d'un tractament més exhaustiu del fons i la base sobre la que es pugui desenvolupar una descripció completa dels documents i la seva digitalització, per a la seva ingesta en el gestor de documents *OpenText*, amb la corresponent annexió dels respectius objectes digitals, per tal de que estiguin disponibles en el catàleg en línia.

Ahora es pot desenvolupar un estudi sobre les diferents tipologies de documents, per tal de determinar quines serien les òptimes condicions de conservació i detectar possibles necessitats de restauració i canvis en la seva instal·lació. En aquest procés es podria arribar a qüestionar la conservació de tots els documents del fons, ja que, tot i ser un fons històric i per tant de conservació permanent, sens dubte, entre la documentació del Fons trobem diversos exemplars de documents editats, passis d'entrada, bitllets de loteria, etc., que podrien ser objecte del plantejament d'una possible eliminació o transferència a altres centres d'arxiu o biblioteques que poguessin estar interessats a conservar-ne algun exemplar.

Una altra possible via de treball seria la recerca dels documents susceptibles de formar part del fons que es troben en altres centres d'arxiu de la ciutat, Catalunya, Espanya i el món, ja que com hem vist, l'Exposició Universal de 1888 va ser un gran esdeveniment en el que es van veure vinculades i implicades múltiples persones, entitats i organismes, públics i privats, de la pròpia ciutat, de Catalunya, de l'Estat i de diversos països de tot el món.

4.4 Reflexió sobre el procés del treball i aprenentatge adquirit

En un inici, la proposta del tema va ser molt ambiciosa, pretenia abastar tots els aspectes del tractament del fons, des de la investigació preliminar i l'actualització dels instruments que hem presentat, fins la descripció dels documents, amb la definició d'autoritats, el plantejament de

les condicions de la digitalització i annexió de l'objecte digital, l'estudi de tipologies documentals i els seus requeriments i necessitats de conservació i fins i tot la seva difusió.

Bé, evidentment el plantejament estava fora d'escala en relació amb l'abast d'un TFM i les hores de dedicació teòriques i reals de les que es disposaven.

Una de les primeres tasques que es va haver de fer, i que s'ha anat repetint al llarg del procés, ha estat acotar i concentrar, baixar a la realitat del que es pot abastar i desenvolupar-ho de la millor manera possible.

Aquest ha estat un dels grans aprenentatges en l'elaboració del TFM, la importància de delimitar bé el treball, amb la identificació dels recursos i temps reals disponibles, i la presa de consciència, des de la humilitat, de les pròpies capacitats.

El procés del treball també ha permès descobrir fonts d'informació que sovint passen desapercibudes, com ara els arxius de gestió dels propis centres d'arxiu; en la investigació preliminar del fons, la consulta dels arxius de gestió i de les memòries dels centres han estat un suport i font de coneixement. Igualment ho han estat les entrevistes realitzades, ja que han aportat la vessant humana als fets i accions i les anècdotes, de les que la vida n'és plena. L'experiència de les persones que ens han precedit permet entendre el present i aporta una base sòlida des de la que créixer.

Per últim i igualment important i rellevant, el treball ha comportat el desenvolupament de temes apresos al màster i la seva aplicació en un cas pràctic; ha servit per reconèixer les capacitats adquirides, refrescar-les i consolidar-les.

5 Bibliografia i fonts d'informació

(Per ordre alfabètic)

- 1- Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal. "Manual del mètode de descripció del sistema AIDA", 2003. Recurs electrònic:
<https://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/ca/gestio-documental/metode-de-descripcio> [consulta: 13/01/2024]
- 2- Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal. "Manual del Quadre d'Organització de Fons del Sistema Municipal d'Arxius", 2010. Recurs electrònic:
<https://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/ca/gestio-documental/quadre-dorganitzacio-de-fons> [consultat el 09 de març de 2024]
- 3- Alberch i Fugueras, Ramon et al. *Manual d'arxivística i gestió documental*. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009.
- 4- Barbadillo Alonso, Javier. "Apuntes de clasificación archivística". *Legajos: cuadernos de investigación archivística y gestión documental*, nº10 (2007): 27-50. Recurs electrònic:
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7761242>
- 5- Barbadillo Alonso, Javier. *Las normas de descripción archivística: qué son y cómo se aplican*. Gijón: Ediciones Trea, 2011. Recurs electrònic:
<https://elibro.net/en/ereader/uab/60556>
- 6- Bernal Cercós, Àngels et al. *Norma de Descripció Arxivística (NODAC) Arxivística i gestió documental. Eines Núm. 1*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius, 2007.
- 7- Crespo Muñoz, F. J. "La descripción archivística en el marco de la gestión documental por procesos." *Revista Española De Documentación Científica* 42(4) (2019): e248.
<https://doi.org/10.3989/redc.2019.4.1632>
- 8- Cruz Mundet, José Ramón. *Archivística: gestión de documentos y administración de archivos. Segunda edición, corregida y actualizada*. Madrid: Alianza Editorial, 2019.
- 9- Damians, Alfonso. "Archivo municipal." Dins *Anuario estadístico de la ciudad de Barcelona, 1903*. Barcelona, 1903: 193-205. Recurs electrònic:
<http://hdl.handle.net/11703/94372>
- 10- Duran i Farrell, Pere et al. "L'Exposició de 1888 i la Barcelona de fi de segle." Separata de la revista trimestral: *Barcelona, metròpolis mediterrània*. Ajuntament de Barcelona, col·lecció Quadern central [1988?]: 65-132.

- 11- Garrut, Josep M. *L'Exposició Universal de Barcelona de 1888*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Delegació de Cultura, 1976.
- 12- Grau, Ramon, dir.; Anguera, Pere et al. *Exposició Universal de Barcelona: llibre del centenari, 1888-1988*. Barcelona: Comissió Ciutadana per a la Commemoració del Centenari de l'Exposició Universal de Barcelona de l'Any 1888: L'Avenç, 1988.
- 13- Heredia Herrera, Antonia. "La archivística a debate." *Boletín de la ANABAD* tomo 62, nº1 (2012): 15-28. Recurs en línia:
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3945312>
- 14- Hereu i Payet, Pere. "Exposició Universal de Barcelona 1888. Primera fase de l'estudi. Inventari i classificació del material existent referent al certamen. Febrer 1987."
[Disponible a la sala de consulta de l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona]
- 15- Hereu i Payet, Pere, dir.; Fabrè i Carreras, Xavier et al. *Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888*. Barcelona: Ed. UPC, 1988
- 16- Lacal, Saturnino. *El Libro de Honor. Apuntes para la historia de la Exposición Universal de Barcelona*. Barcelona: Tipografia de Fidel Giró, 1889.
- 17- Matas, Josep. "La identificació d'un fons. Tot escoltant Marco Polo i Khublai Khan darrera una cortina estant." *Lligall* nº15 (1999): 11-45. Recurs electrònic:
<https://raco.cat/index.php/liligall/article/view/339487>
- 18- Miller, Thea. "The German Registratur". Tesis del Master of archival studies - MAS, University of British Columbia, 1997. <http://dx.doi.org/10.14288/1.0087986>
- 19- Molet Petit, Joan. *Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona 1888. Una mirada a través dels fons de l'Arxiu Municipal Contemporani*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Col·lecció: Barcelona ciutat i barris, 2023.
- 20- Prados Tizón, Juan. *Eugenio R. Serrano de Casanova i l'Exposició Universal de Barcelona*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona nº 25, 2010.
- 21- Pujal, J. i Dollet, F. *Guía de Barcelona y sa Exposición Universal: Guía de Barcelona y su Exposición Universal: Guide de Barcelone et de son Exposition Universelle*. Barcelona: Librería de la Vda. é Hijos de E. Pujal, [1888] Recurs electrònic:
<https://ahcbdigital.bcn.cat/ca/biblioteca/detall/ahcb-d006748?search=exposici%C3%B3%20universal>

- 22- Serrate, José María. *Estudios completos sobre la Exposición Universal celebrada en Barcelona el año 1888 y publicados en el Diario Mercantil*. Barcelona: Diario Mercantil, 1888. Recurs electrònic: <http://hdl.handle.net/2099.4/1019>
- 23- Solé Boladeras, Isaura. "Ephemera al voltant de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. Una aproximació a la impremta de Barcelona de l'últim quart del segle XIX." Treball Final del Màster en Biblioteques i Col·leccions Patrimonials de la Universitat de Barcelona, 2013-2014.
https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/58887/1/TFM_Isaura_Sole_Vol1.pdf
- 24- Stępień, Robert. "Sir Charles Hilary Jenkinson. The Academic Profile of the Father of British Archival Science." *Res Historica* nº48 (2019): 275-292.
<https://doi.org/10.17951/rh.2019.48.275-292>
- 25- Tarraubella i Mirabet, Xavier. *Guia de l'Arxiu Municipal de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Arxiu Municipal, 1997. Recurs electrònic:
<http://hdl.handle.net/11703/90618>

Fons documentals (per centre d'arxiu)

Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona:

- Fons Institucional Exposició Universal de 1888.
- Fons Institucional Exposició Internacional de 1929. Concretament la documentació generada per l'AMCB en l'elaboració del Quadre de Classificació i la memòria del Tractament del fons, realitzada per l'empresa Logisdoc.¹⁴²
- Arxiu de gestió de l'AMCB

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona:

- Fons personal d'Alfons Damians i Manté.
- Arxiu de gestió de l'AHCB

¹⁴² La documentació consultada correspondria a l'Arxiu de Gestió de l'AMCB, però se l'ha volgut emmarcar en el context del fons de l'Exposició Internacional de 1929, ja que ha permès una visió global del fons per estudiar-lo com a referent en l'elaboració de la proposta de Quadre de Classificació.

Webgrafia (per ordre alfabètic)

- 1- Arxius en línia de la Generalitat de Catalunya [en línia]
<https://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat/#/cercabasica/cerca> [consulta: 25/10/2023]
- 2- Arxiu Fotogràfic de Barcelona [en línia]
<https://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/arxiufotografic/ca> [consulta: 30/10/2023]
- 3- Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya [en línia]
<https://www.arquitectes.cat/ca/arquitectes/departaments/arxiu> [consulta: 7/11/2023]
- 4- Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona [en línia]. Fons Institucional: Exposició Universal del 1888 (1885-1892)
<https://ajuntament.barcelona.cat/arxiunicipal/arxiucontemporani/ca/exposicio-universal-del-1888-1885-1892> [consulta: 17/10/2023]
- 5- Biblioteca de Catalunya [en línia] <https://www.bnc.cat/> [consulta: 25/10/2023]
- 6- Bureau International des Expositions [en línia] <https://www.bie-paris.org/site/en> [consulta: 16/11/2023]
- 7- Cercador de Biblioteques de la UAB [en línia]
https://bibcercador.uab.cat/discovery/search?vid=34CSUC_UAB:VU1&lang=ca
[consulta: 19/10/2023]
- 8- DFT Arquitectes [en línia] <https://dft.cat/projects/arquitectura-ciutat-exposicio-universal/>
[consulta: 23/11/2023]
- 9- Dipòsit Digital de Documents de la UAB [en línia] <https://ddd.uab.cat/> [19/10/2023]
- 10- El Blog de la BC [en línia]. 07/05/2013. Marta Riera, Servei d'Accés i Obtenció de Documents. *On són les Exposicions Universals de 1888 i 1929 a la BC?*
<https://www.bnc.cat/El-Blog-de-la-BC/On-son-les-Exposicions-Universals-de-1888-i-1929-a-la-BC> [consultada el 16 de novembre de 2023]

6 Annexos

6.1 Entrevistes realitzades

(Per ordre alfabètic)

- 1- Ramon Alberch i Fugueras. L'entrevista es va realitzar el 13/12/2023. Va elaborar la Proposta d'Ordenació d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona i va ser l'Arxiver en Cap de l'Arxiu Municipal de Barcelona del 1990 al 2004 i Director de l'Institut Municipal d'Història del 1992 al 1997. Actualment està redactant la història de l'Arxiu Municipal de Barcelona.
- 2- Xavier Fabré i Carreras: L'entrevista es va realitzar el 12/12/2023. Un dels autors del llibre dirigit per Pere Hereu (1988). Va participar en el buidatge d'informació del Fons de 1987.
- 3- Eugènia Lalanza: L'entrevista es va realitzar el 09/01/2024. Va treballar a l'Arxiu Administratiu, actual Contemporani, des de 1993 fins 2022. Com a Responsable d'Atenció a l'Usuari, ha participat en diverses recerques d'informació i documentació del Fons per a exposicions i publicacions.
- 4- Joan Molet i Petit: L'entrevista es va realitzar el 10/05/2024. Autor del llibre *Un triomf inesperat: l'Exposició Universal de Barcelona 1888. Una mirada a través dels fons de l'Arxiu Municipal Contemporani* (2023) i Comissari de la XVII Mostra de Documents de l'AMCB "L'exposició Universal de 1888: Barcelona en el concurs de les nacions".
- 5- Glòria Mora: L'entrevista es va realitzar el 24/01/2024. Va treballar a l'Arxiu Administratiu, des del 1995 al 2016 i, a partir del 2002, va ser Responsable de la Secció de Descripció i Conservació Preventiva AMAB. Actualment és la Cap de la Secció de Fons Documentals a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.
- 6- Fina Solà i Gasset: L'entrevista es va realitzar el 14/05/2024. Va treballar a l'AMA entre el 1995 i el 1998. Va inventariar la documentació del fons institucional Exposició Universal de 1888, mentre encara es trobava al dipòsit de pre-arxivatge al carrer Ciutat de Granada 106, i va impartir la sessió "La documentació generada per les exposicions de 1888 i 1929 i pels Jocs Olímpics de 1992", en el marc del curs *Fonts Municipals per a l'estudi de l'urbanisme barceloní a l'època contemporània, 1830-1995*.
- 7- Xavier Tarraubella i Mirabet: L'entrevista es va realitzar el 14/12/2023. Va ser Director de l'Arxiu Municipal Administratiu del 1994 al 2002 i anterior tècnic de l'AMA entre 1987 i 1994.
- 8- Laura Ureña: L'entrevista es va realitzar el 06/05/2024. Va treballar a l'Arxiu Administratiu entre el 1987 i 2003.

6.2 Proposta de Quadre de Classificació

AO - ACCIÓ DELS ÒRGANS OFICIALS DE L'EXPOSICIÓ

AO100 - Deliberació i Decisió

AO101 - Presentació de memòries

AO200 - Gestió interna dels Òrgans

AO300 - Relacions públiques i institucionals

AO301 - Gestió dels actes protocol·laris

AO302 - Llibre d'Or

AO400 - Lleis i Reglaments

AG - ADMINISTRACIÓ GENERAL

AG100 - Gestió dels recursos humans

AG200 - Control d'accessos i vigilància

AG201 - Gestió dels passis d'entrada

AG300 - Gestió dels serveis i consumibles

AG301 - Informació sobre lloguer de pisos i habitacions

AG400 - Gestió dels elements d'informació general, senyalística i cartells

AG401 - Producció del Reglament General, Plànol General, Guies i Catàlegs

AG500 - Gestió de la difusió, premsa i publicacions

AG600 - Gestió de les comunicacions i correspondència

AG601 - Gestió de reclamacions, queixes, frauds i incidències

GE - GESTIÓ ECONÒMICA I JURÍDICA

GE100 - Gestió del pressupost

GE200 - Gestió dels comptes, ingressos i despeses

GE201 - Gestió de les entrades

GE202 - Gestió dels lloguers i quotes

GE203 - Gestió de la Loteria de l'Exposició

GE204 - Gestió de les nòmines

GE205 - Gestió de factures i pagaments

GE300 - Liquidació i Rendició de comptes

GE400 - Acció jurídica

GO - GESTIÓ DE LES OBRES I INFRAESTRUCTURES

GO100 - Gestió dels projectes, pressupostos i plànols

GO200 - Gestió dels industrials, materials i serveis

GO300 - Control de l'execució i recepció de les obres

GO400 - Liquidació de les obres

OL - ORGANITZACIÓ I LOGÍSTICA DE L'EXPOSICIÓ

OL100 - Relació amb els expositors

OL101 - Gestió de les admissions

OL102 - Registre dels expositors i productes

OL103 - Gestió dels catàlegs i propaganda dels expositors

OL200 - Classificació i Catàleg General

OL300 - Organització dels espais i instal·lacions

OL400 - Logística de l'entrada i sortida de productes, materials i vehicles, materials

OL500 - Gestió del tancament i desmuntatge una vegada clausurada l'Exposició

OE - ORGANITZACIÓ D'ESDEVENIMENTS

OE100 - Organització del Concurs de l'Exposició

OE101 - Configuració i actuació del Jurat

OE102 - Gestió dels premis i recompenses

OE200 - Organització de congressos, concursos, festes i esdeveniments

OE201 - Organització del Certamen Internacional de bandes, orfeons i corals

OE202 - Gestió dels Himnes, poesies i missatges d'admiració

PA - PRODUCCIÓ ARXIVÍSTICA

PA100 - Producció d'instruments arxivístics i elements auxiliars

PA200 - Gestió de sol·licituds d'informació per a emissió de certificats

6.3 Inventari integrat

S'adjunta el fitxer *Excel*: TFM_TeixidoRoldan_Georgina_Inventari.xlsx

Els camps de l'inventari són els de la plantilla per a la ingesta a *OpenText*, facilitats pel personal de l'AMCB:

Atribut	Descripció
ID	Identificador de la unitat dins del paquet. Ha de ser seqüencial.
AGRU_DOC	Agrupació documental
TIPUS_ARXIU	Tipus de la unitat de descripció
HOME_LOCATION	Sigles de l'edifici
EDIFICI	Edifici amb les sigles al principi. Exemple: <i>AFB Arxiu Fotogràfic de Barcelona</i>
LOCALITZACIO	Localització
TIPUS_UI	Tipus de UI
NUMERO_UI	Numero de UI
CODI_FONS	Codi del fons
CODI_CLAS	Code de classificació
NUM_DOC	Numero de document/expedient
NOM	Nom de la unitat de descripció
DATA_INI	Data d'inici
DATA_FI	Data de finalització
TIPUS_GEN_DOC	Tipus general del document
RESUM	Resum
QUANTITAT	Quantitat
UNITAT_MESURA	Unitat de mesura
ID_PROD	Identificador del productor
NOM_PROD	Nom del productor
SUPORT	Suport
ESTAT_CONS	Estat de conservació
MODALITAT_INGRES	Modalitat d'ingrés
NUM_TRANS	Numero de transferència
DATA_ING	Data d'ingrés
NOTES	Notes
NOTES_INT	Notes internes

En el camp NOTES s'han descrit documents inclosos en la unitat de descripció i la relació dels microfilms i digitalització, si en té, de les fitxes manuscrites de microfilms.

En el camp NOTES_INT s'ha posat la referència de la unitat d'instal·lació de la transferència 13/92 i la relació de la pàgina de l'inventari del 1987 que correspon a la informació descrita, encara que s'hagi pogut corregir el contingut a partir de la revisió *in situ*.

6.4 Línia de temps de la història arxivística del fons

S'adjunta la línia de temps preparada per a la presentació oral del treball, per a facilitar la comprensió de la història arxivística del fons.

Diapositiva 10 de la presentació i línia de temps d'elaboració pròpia.